

KS. ROMAN NIR

ARCHIWUM SEMINARIUM POLSKIEGO W ORCHARD LAKE W LATACH 1978-2008

Archiwa, Biblioteki i Muzea Polonii w Orchard Lake są w sposób naturalny związane z Seminarium św. Cyryla i Metodego, założonego w 1885 r. przez ks. Józefa Dąbrowskiego w Detroit, a w 1909 r. przeniesione do Orchard Lake, 20 mil od Detroit, przez drugiego rektora, ks. Witolda Buhaczkowskiego. Misją ks. J. Dąbrowskiego było utworzenie kompletu szkół dla chłopców z rodzin polskich, aby kształcić przyszłych księży i liderów dla Polonii. Obok Seminarium założył gimnazjum humanistyczne i Kolegium NMP. Głównym zadaniem tych instytucji oświatowych było kształcenie duszpasterzy dla Polaków w Stanach Zjednoczonych¹.

Pierwszym i wieloletnim archiwariuszem był ks. prof. Józef Swastek (10 III 1913-5 IX 1977). Dla Archiwum był wprost nieocenionym mistrzem w zbieraniu archiwaliów. W swych wykładach zachęcał uczniów, by przeglądali strychy, piwnice kościołów, plebanii, lokali organizacji polonijnych i wszelkie pamiątki przywozili po feriach do Archiwum. Podsuwał im tematy prac dyplomowych i zachęcał do pisania historii własnych rodzinnych parafii i organizacji, opisywania wspomnień swych dziadków i rodziców przybyłych z Polski. Ks. J. Swastek pełnił różne funkcje: był dyrektorem Archiwum Archidiecezjalnego w Detroit, wykładowca historii Kościoła w Ameryce, Pol-

---

Ks. dr ROMAN NIR – sekretarz naukowy Instytutu Historii i Archiwistyki Polonijnej w Chicago; e-mail: romannir@gmail.com

¹ R. N i r, *Stulecie Polskiego Seminarium w Orchard Lake w Stanach Zjednoczonych 1885-1985*, Orchard Lake 1987, passim.

sce oraz historii Polonii w Seminarium i Kolegium. Był redaktorem czasopism: „Polish American Studies” i „Biuletyn PAHA”. Opracował krótki przewodnik po polonijnych archiwach. Był autorem ponad 200 artykułów z historii Polonii amerykańskiej i współredaktorem *Polish American Encyclopedia*. Księdzu Swastkowi nie starczyło czasu na uporządkowanie i skatalogowanie zbiorów. Nagła śmierć w wieku 64 lat zamknęła pierwszy rozdział dziejów Archiwum. Nowy kanclerz, ks. inf. dr Stanisław E. Milewski na początku swego urzędowania rozpoczął poszukiwania nowego archiwisty, wobec tego zwrócił się do Sekretariatu Episkopatu Polski z prośbą o przysłanie kogoś z Polski. Udział w oficjalnej delegacji wizyty w Polsce kardynała Jana Króla latem 1977 r. był dodatkowym atutem rozmowy z biskupami. Pobyt w Częstochowie sprawił, że ordynariusz częstochowski bp Stefan Bareła typował ks. dra Romana Nira na archiwariusza w Orchard Lake. Ks. dr Roman Nir pełnił funkcję dyrektora Archiwum Polonii od 1 lipca 1978 do 30 czerwca 2008 r., a więc 30 lat. Natomiast od 20 kwietnia 2010 r. wykonuje on obowiązki sekretarza naukowego w Instytucie Historii i Archiwistyki Polonijnej w Chicago².

ORGANIZACJA ARCHIWUM

Od 1978 r. zostały zapoczątkowane na szeroką skalę prace nad uporządkowaniem i stopniowym skatalogowaniem zbiorów. Wówczas wszystkie zbiory mieściły się w jednym wielkim magazynie w budynku *Alumni Memorial Library* i stanowiły lokalowo część biblioteki akademickiej szkół. Nie sposób było w pierwszych latach dotrzeć do zbiorów. Wobec takiej sytuacji kanclerz, który ogromnie doceniał polskie dziedzictwo narodowe, przychylił się do prośby, aby rozpocząć odnawianie pomieszczeń i budynków, które przestały pełnić funkcje szkolne, ze względu na wybudowanie nowoczesnych budynków szkolnych i akademików dla Kolegium. W ciągu 30 lat zbiory objęły 49 wielkich pomieszczeń. Muzealia znajdują się na dwóch piętrach budynku zwanego „Ark”, księgozbiory w budynku Activities Building na I i II piętrze,

---

² A. B r o Ź e k, *Józef Swastek (10 III 1913 – 5 IX 1977)*, „Kwartalnik Historyczny” 85(1978), z. 4, s. 118-119; M. S z w e j, *Pożegnanie ks. Józefa Swastka*, „Sodalis Polonia” 57(1977), nr 8, s. 193-194; R. N i r, *Bibliografia selektywna historyka Polonii amerykańskiej ks. prof. Józefa Swastka (1913-1977)*, „Duszpasterz Polski Zagranicą” 33(1982), nr 2(143), s. 238-248; t e n Ź e, *Swastek Józef*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XVIII, Lublin 2013, kol. 1248-1249.

materiały archiwalne i kilka muzeów – w budynku nr 4 Barracks na II i III piętrze, oraz w muzeum sportu polonijnego w Dombrowski Fieldhouse. Należy zaznaczyć, że część pomieszczeń archiwalnych wyremontowano z funduszu szkolnego, natomiast sale muzealne i archiwa organizacji oraz kolekcje prywatne zostały całkowicie urządzone z funduszy organizacji lub osób prywatnych. Były to lata, kiedy organizacje polonijne i emigranci starszego pokolenia odczuwali potrzebę tworzenia takich miejsc pamiątek. Dowodem tego był apel wysłany przez Archiwum z prośbą o nadsyłanie materiałów do zbiorów, wynikiem czego było nadesłanie ponad 1000 paczek w ciągu 4 miesięcy. Apel skutkował też tym, że w następnych latach pamiętano o zbiorach archiwalno-muzealnych.

Nie posiadając odpowiednich pomieszczeń, zbiory zostały zgrupowane w trzech głównych działach:

1. Kolekcje instytucji szkolnych i centrów;
2. Kolekcje polonijne;
3. Kolekcje polskie.

Od 1982 r., kiedy Archiwum systematycznie otrzymywało wyremontowane pokoje w budynku Ark, rozpoczęły się prace porządkowe³.

ARCHIWUM SZKÓŁ I CENTRÓW W ORCHARD LAKE

Materiał został podzielony na następujące działy: 1. Seminarium św. Cyryla i Metodego; 2. Kolegium NMP; 3. Szkoła Wyższa NMP; 4. Centra. Archiwum Seminarium posiada największy zbiór dokumentacji. Warto wymienić dokumenty związane z założeniem i rozwojem Seminarium, korespondencję biskupa Detroit z księdzem Dąbrowskim i następnymi rektorami. Wyodrębniono tzw. *Dąbrowskiana*, obejmujące życie i działalność fundatora, biografie, korespondencję, jubileusze, sympozja, organizacje i fundusze Dąbrowskiego (np. Rycerze ks. J. Dąbrowskiego). Zawiera akta posiedzeń fakultetu, akta święceń niższych i wyższych. Akta personalne studentów znajdują się w biurze rektora i nie są dostępne. Mieści w sobie prawie komplety programów imprez, akademii, koncertów, odczytów, posiedzeń. Dużo materiałów dostarczają druki ze zjazdów i sejmów alumnów. Cenne są druki jubileuszowe Seminarium z okazji 25-lecia, 50-lecia, 75-lecia i 100-lecia. Archiwum posiada

---

³ R. N i r, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Polonii w Orchard Lake*, w: *Materiały XV sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie 23-26.9.1993*, Rzym 1994, s. 110-144.

także liczne akta personalne księży profesorów i wykładowców. Opracowane statystyki obejmują rozmieszczenie geograficzne studentów, ich pochodzenie ze stanów czy innych krajów. Wykazy parafii, z których pochodzą alumni, które obejmują również dalsze losy studentów po ukończeniu studiów.

Dział fotograficzny zawiera cenną dokumentację budynku, klas i studentów w Detroit. Fotografie z działalności klubów istniejących przy Seminarium, zjazdów duchowieństwa, z życia kulturalnego, teatralnego, muzycznego, sportowego od początków istnienia Seminarium. Są tu setki fotografii, które utrwaliły wszystkie wydarzenia historyczne. Duże tablice ze zdjęciami wyświęconych księży z poszczególnych lat. Drugi dział dotyczy Kolegium Najświętszej Maryi Panny. Zgromadzono tu akta posiedzeń fakultetu, planów rozwoju Kolegium. Teczki personalne prezydentów szkoły, profesorów i wykładowców, rozkłady zajęć z poszczególnych przedmiotów. Akta personalne studentów do 2000 r., kiedy Kolegium przeniesiono do Madonna University w Detroit.

Z materiałów dotyczących Szkoły Wyższej NMP, archiwum posiada dzienniki uczniowskie od 1909 r., komplety protokołów posiedzeń fakultetu, zestawienia statystyczne, teczki pryncypałów, nauczycieli, uczniów, organizacji sportowych, wykazy zdobytych trofeów. Osobną wydzieloną grupę stanowią materiały organizacji wspomagających finansowo szkoły, a więc: Stowarzyszenie Alumnów Seminarium Polskiego i Stowarzyszenie Pomocnicze Pań Seminarium Polskiego – to ostatnie przekazało całe archiwum od powstania aż do zakończenia swej działalności, obejmujące lata 1935-2005. Na zbiory składają się różnego rodzaju apele, protokoły z działalności, materiały z sejmów, odezwy, plakaty reklamowe i obfita korespondencja. Zawierają również wykazy imienne alumnów i donatorów, sprawozdania finansowe oraz projekty budowy *Alumni Memorial Library* i stołówki akademickiej⁴.

Na terenie szkół powołane zostały następujące centra naukowo-badawcze: Centrum Polskich Studiów i Kultury; Polsko-Amerykańskie Centrum Liturgiczne; Centrum Jana Pawła II. Znaczne materiały archiwalne posiada Centrum Polskich Studiów i Kultury, zamknięte w 2000 r. wraz z likwidacją Kolegium. Przez wiele lat organizowało specjalne kursy z zakresu polskich tradycji. Sprowadzało książki w języku angielskim z zakresu historii Polski dla bibliotek akademickich i różnych klubów kulturalnych. Wydało 20 monografii. Szczególnie cennymi były opracowania takie, jak: wykaz katedr uni-

---

⁴ R. Nir, *Instytucja wielkiego znaczenia, Centralne Archiwum Polonii Amerykańskiej w Orchard Lake*, „Dziennik Związkowy” 74(1981), nr 50, 13-14 marca, s. 6.

wersyteckich i kolegów w USA i Kanadzie, na których wykładano język polski, jak również katalogi prasy polskiej w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, czy wykaz polsko-amerykańskich archiwów. Z racji prowadzonych badań Centrum ma zasobne materiały archiwalne⁵.

Centrum Jana Pawła II (1978-2005) było ośrodkiem o charakterze naukowym i usługowym. Gromadziło, opracowywało i udostępniało wszelkie materiały związane z papieżem Janem Pawłem II. Centrum kompletowało możliwie wszystkie materiały drukowane: dzienniki, tygodniki, miesięczniki, kwartalniki, roczniki, książki, ale również nagrania filmowe, programy telewizyjne. Z memorabiliów gromadziło: medale papieskie, monety i odznaki, pierścienie, ryngrafy; wizerunki papieża, obrazy znanych malarzy, widokówki, fotografie, znaczki pocztowe, wizytówki; wszystkie pamiątki związane z wizytami papieskimi w Stanach Zjednoczonych. Pierwszym dyrektorem Centrum był ks. dr Roman Nir, który zgromadził wszystkie publikacje kard. K. Wojtyły wydane w Polsce do 1978 r. Opracowywał dokumentację papieską na łamach czasopism polskich i polonijnych wydawanych poza granicami Polski. Dokumentacją objęto ponad 200 tytułów czasopism. Dokumentacja została opublikowana na łamach „Biuletynu Centrum Jana Pawła II”. Centrum posiadało ponad 3 tysiące papieskich książek; 25 tys. wycinków prasowych w języku angielskim i ponad 30 tys. w języku polskim, około 200 filmów i setki fotografii. Największy zbiór papieski pochodził ze zbiorów ks. bpa Alfreda Abramowicza z Chicago. Pozostawał w pudełkach i nie był opracowany. Wszystkie materiały związane z życiem i działalnością Jana Pawła II zgromadzone zostały w trzech zasadniczych działach: archiwum, księgozbiór i muzeum oraz mieściły się w 3 pomieszczeniach⁶.

DOKUMENTACJA POLSKICH PARAFII

Parafia odgrywała dużą rolę w życiu polskiego imigranta i była prężnym ośrodkiem życia religijno-patriotycznego. Wielu wychowanków Seminarium

---

⁵ *Polish American Periodical Publications. A Directory*. Orchard Lake Center For Polish Studies and Culture. Monograph Number 7, September 1971, s. 1-9; *Directory of Canadian Polish and Polish American Periodical Publications*. Monograph Number 15, May 1976, s. 2-20.

⁶ R. Nir, *Centrum Jana Pawła II w Orchard Lake (USA) w latach 1978-2005*, w: *Mojemu Kościołowi wszystko! Księga jubileuszowa ku czci ks. Arcybiskupa Stanisława Nowaka Metropolity Częstochowskiego z okazji 25 rocznicy sakry biskupiej i posługi pasterskiej w Kościele częstochowskim*, Częstochowa 2009, s. 457-471.

Polskiego obejmowało różne stanowiska w diecezjach. Większość z nich poczuwała się do obowiązku przesyłania materiałów do historii parafii, w których byli proboszczami. Ten ogromny materiał był porządkowany w następujących grupach tematycznych:

1. Księgi jubileuszowe – ogółem ponad 2 tys. egzemplarzy. Są to księgi wydawane z racji 20-lecia, 25-lecia, 50-lecia, 75-lecia, 100-lecia a nawet 125-lecia istnienia parafii. Zdecydowana większość jest w języku polskim, chociaż w ostatnich latach przeważa angielski. Są cennym źródłem dotyczącym dziejów parafii, Polonii w danym mieście, ale przede wszystkim duszpasterstwa i życia społeczno-kulturalnego.

2. Jubileuszowe pamiętniki księży – ogółem ponad 200 pozycji, stosunkowo mała kolekcja, jak na tak wielką liczbę księży (w 2008 r. pracowało tu ponad 3500 polskich księży). Napływały w ostatnich latach druki z okazji pogrzebów księży, które zawsze zawierały krótki biogram zmarłego.

3. Przemówienia i kazania księży z różnych okazji drukowane lub rękopiśmienne. Osobny zbiór stanowią przemówienia księży proboszczów lub kapelanów, członków organizacji parafialnych, społecznych, kulturalnych, naukowych. Publiczne przemówienia, inwokacje, benedykcje, apele, odezwy były zazwyczaj drukowane w prasie lokalnej, związkowej, w biuletynach parafialnych. Przemówienia, kazania z okazji sejmów organizacji były drukowane w prasie lub publikacjach sejmowych. Setki wycinków prasowych znajdują się w kopertach i teczках pod nazwiskami księży. W tym dziale gromadzone są przemówienia radiowe polonijnych biskupów i księży (na wideo lub kasetach magnetofonowych).

4. Dokumentacja fotograficzna – to fotografie księży, parafian, sióstr zakonnych i organizacji parafialnych. Osobne teczki z opisami posiadają arcybiskupi i biskupi amerykańscy oraz cały episkopat Polski z różnych lat. Znaczne teczki ze zdjęciami posiadają – kardynałowie Wyszyński, Król, Rubin, Szoka, Glemp; arcybiskupi – Wesoły, Michalik. Wizyty kard. Wojtyły w 1969 i 1976 r. w Stanach posiadają pełną dokumentację fotograficzną wraz z nagraniami przemówień.

5. Rękopisy historii parafii – opracowań tego typu archiwum posiada ponad 200. Powstawały one głównie na seminarium z historii ks. Swastka w Seminarium i Kolegium. Posiadają różną wartość naukową, jedne mają tylko chronologiczne ujęcie dziejów, inne stosują pewien szablon i według ustalonych działów podają materiał. Najbardziej wartościowe są prace magisterskie, które posiadają cały materiał naukowy, a do tego dochodzą wywiady z najstarszymi założycielami parafii.

6. Geografia, chronologia i statystyka parafii – ks. prof. J. Swastek zbierał materiały dotyczące geografii, chronologii i statystyki parafii, szkół, księży i zakonów. Opracowywał te dane dla roczników diecezjalnych Detroit. Pozostawił setki wykazów chronologicznych parafii i księży metropolii detroickiej.

7. Biuletyny parafialne – archiwum zgromadziło stare roczniki z różnych parafii w języku polskim lub ich poszczególne numery. Archiwum udało się również nawiązać kontakt z licznymi parafiami, które na bieżąco przesyłały biuletyny opisujące bieżące wydarzenia parafii oraz imprezy polonijne.

8. Zakony polonijne – na zasób tego działu składają się jubileuszowe księgi poszczególnych zakonów męskich i żeńskich. Dobre opracowania monograficzne napisane przez zakonnych historyków. Archiwum posiada dużo teczek wycinków prasowych dotyczących dziejów zakonów. Nagromadzony materiał dotyczy dziejów następujących zakonów polonijnych: Sióstr Albertynek (Hammond); Sióstr Bernardynek Trzeciego Zakonu św. Franciszka (Reading); Zgromadzenia Księży Chrystusowców (Sterling Heights i inne placówki); Córek Niepokalanego Poczęcia NMP (New Britain); OO. Karmelitów (Munster); Sióstr Dominikanek (Justice); Sióstr Felicjanek z różnych prowincji w Stanach Zjednoczonych; Ojców Franciszkanów (Pulaski); Sióstr Franciszkanek (Hamburg); Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu (Philadelphia); Księży Jezuitów (Chicago); Sióstr św. Józefa Trzeciego Zakonu św. Franciszka (South Bend); Sióstr Józefinek (Stevens Point); Zgromadzenia Sióstr Bł. Kunegundy Trzeciego Zakonu św. Franciszka (Lemont); OO. Marianów (Stockbridge); Paulinów (Doylestown); Księży Zmartwychwstańców (Chicago); Sióstr Zmartwychwstanek (Chicago); OO. Salwatorianów (Gary); Sióstr Westiarek (Hamtramck).

9. Polskie parafie w Kanadzie i innych grup etnicznych – niewielki zbiór, zawierający wykazy polskich parafii, jubileuszowe księgi parafii i księży oraz literaturę podręczną. Dokumentacja parafii innych grup etnicznych jest przypadkowym zbiorem, ofiarowanym przez parafie lub indywidualne osoby. Przede wszystkim materiały dotyczą katolickich parafii słowackich, litewskich i ukraińskich⁷.

---

⁷ R. N i r, *Źródła w Archiwum w Orchard Lake do historii polskich parafii w USA*, „Collectanea Theologica” 51(1981), z. 4, s. 181-198; t e n ż e, *Materiały źródłowe do historii polonijnych parafii w Archiwum w Orchard Lake*, w: *Źródła do historii Polonii*, Orchard Lake 1982, s. 89-246.

DOKUMENTACJA POLSKICH ORGANIZACJI

Organizacje polonijne zawsze nadawały zdecydowany ton życiu polonijnemu. Łączyły lub dzieliły społeczność. Miały charakter braterski, profesjonalny, polityczny lub kulturalny. W latach trzydziestych XX w. skupiały w swych szeregach ponad milion członków na ogólną liczbę 5 milionów Polaków. Na początku XXI w. znacznie zmniejszyła się liczba osób należących do polskich organizacji. Wiele z nich zamknięto. Archiwum posiada różnego rodzaju materiały źródłowe dotyczące tych organizacji. Największe i najstarsze z nich to: Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie, Związek Narodowy Polski, Sokolstwo Polskie w Ameryce, Związek Polek w Ameryce. Posiadają one znaczne zbiory. Obszerny dział stanowią księgi jubileuszowe. Wszystkie mają bogatą dokumentację fotograficzną. Do cenniejszych należy zbiór pamiętników z okazji odbywających się co kilka lat sejmów, konstytucje i ustawy w języku polskim i angielskim. Liczne są protokoły z posiedzeń zarządów centralnych i okręgowych. Liczbowo jednak najwięcej jest pamiętników jubileuszowych z poszczególnych grup lub gmin; są to małe lub duże druki, ale zawsze zawierające pełną historię i dokumentację fotograficzną⁸.

Nie sposób wymienić wszystkich organizacji polonijnych, do których dziejów archiwum posiada materiały źródłowe. W sumie obejmuje ono ponad tysiąc organizacji polonijnych. Zbiory te znajdowały się w jednym pomieszczeniu, ułożone alfabetycznie według nazw w języku angielskim. Jeśli chodzi o organizacje profesjonalne, archiwum posiadało dokumentację do historii takich stowarzyszeń, jak: polscy dentyści, lekarze, prawnicy, aptekarze, rzeźnicy, krawcy, dziennikarze, organiści, filateliści, numizmatycy. Niektóre z nich już nie istnieją, a więc materiał do nich jest zamknięty. Swoje osobne teczki posiadają również organizacje o bardzo specjalistycznym charakterze. Dla przykładu wymienię kilka z nich: kluby kulturalne, Amerykański Instytut Polskiej Kultury w Miami, Fundacja Kopernikowska w Chicago, Polsko-Amerykańskie Towarzystwo Historyczne (PAHA), Stowarzyszenie Polsko-Amerykańskich Księży (PAPA) przekazało całe swoje archiwum za lata 1990-2005⁹.

---

⁸ J. R a d z i ł o w s k i, *The Eagle & The Cross. A History of the Polish Roman Catholic Union of America 1873-2000*, New York 2003; D. P i e n k o s, *PNA: A Centennial History of the Polish National Alliance*, New York 1984; t e n ż e, „*In The Ideals Of Women Is The Strength Of A Nation*”: *A History of the Polish Women's Alliance of America*, New York 2003.

⁹ R. N i r, *Stowarzyszenie Polsko-Amerykańskich Księży, Polish American Priests Association (PAPA)*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XVIII, kol. 992-993.

Archiwum przechowuje też dokumentację działalności instytucji etnicznych, w których posiadaniu są materiały polonijne, m.in.: Immigration History Research Center Polish American Collection, University of Minnesota, który wydał „Inventory to the Records of the Polish American Congress” 1988; „Inventory to the Papers of Edward C. and Loda Różański at the Immigration History Research Center” 1996; „Inventory to the Papers of Aloysius A. Mazewski, President Polish National Alliance, Polish American Congress” 1994; „Michigan Newspapers on Microfilm”, Detroit Public Library 1972; University of Notre Dame, który opracował: „Catholic Directories on Microfilm”; „Collections in the Archives”; „Parish History Collection (1831-1983)”; „Parish and Institutional Records Collection”; „Religious Orders Printed Material (1935-)”; „Eduard Adam Skendzel Collection (1830-1999)”; Chicago Public Library, „The Poles in America”; State University College at Buffalo, „The Fronczak Collection” 1976; Central Connecticut State University, „Polish American Anniversary Booklets & Miscellaneous Publications”. The Bal Institute for Ethnic Studies-Philadelphia. Center for Migration Studies-Staten Island¹⁰.

ARCHIWUM PRASY POLSKIEJ

Archiwum zostało podzielone na dwa działy: 1. Czasopisma drukowane w Polsce. 2. Drukowane w Stanach Zjednoczonych i innych krajach, czyli prasa polonijna. W pierwszym znajdują się tytuły ukazujące się zarówno przed I wojną światową, w okresie międzywojennym, jak i po II wojnie światowej. Były regularnie przesyłane do Seminarium gratisowo. Archiwum posiada komplety „Ateneum Kapłańskiego”, „Przeglądu Powszechnego”, „Tygodnika Ilustrowanego”, „Tygodnika Powszechnego”, „Znaku”, „Więzi”, „Niedziele”. W zasobach Archiwum znaczny jest również zbiór prasy Powstania Warszawskiego i biuletyny wydawane przez Armię Krajową. Są również czasopisma epoki solidarnościowej, tzw. prasa podziemna.

Największy jednak zbiór to prasa polonijna wydawana w Stanach Zjednoczonych, Anglii, Argentynie, Australii, Brazylii, Kanadzie, Francji, Niemczech i we Włoszech. Znajdują się tu kompletne numery następujących tytułów: „Dziennik Polski” (Detroit); „Gwiazda Polarna” (Stevens Point); „Dziennik

---

¹⁰ *Immigration History Research Center Polish American Collection, A Brief Description* compiled by F. Renkiewicz, St. Paul Minnesota 1976, s. 2-23.

Związkowy” (Chicago); „Zgoda” (Chicago); „Dziennik Polski” (Londyn); „Naród Polski” (Chicago); „Am-Pol-Eagle” (Buffalo); „Dziennik dla Wszystkich” (Buffalo); „Free Poland” (Chicago); „Duszpasterz Polski Zagranicą” (Rzym); „Polish American Studies”; „Kultura” (Paryż); „Zeszyty Historyczne” (Paryż). Ogółem w tym dziale zgromadzono ok. 5 tys. tytułów prasowych¹¹.

ZBIORY SPECJALNE

Obejmują: ikonografię, kolekcje filatelistyczne, numizmatykę, kartografię, plakaty, militaria, materiały audiowizualne. Na zbiór filatelistyczny składają się liczne albumy znaczków polskich. Do cenniejszych należą znaczki watykańskie od 1978 r., czyli od początku pontyfikatu Jana Pawła II. Niekompletne zbiory znaczków z innych krajów trafiły do Archiwum od zbieraczy amatorów. Zgromadzono też znaczną liczbę literatury filatelistycznej oraz drukowanych katalogów. Na uwagę zasługuje komplet biuletynu „Polonus Philatelic Society”.

W dziale numizmatyki przechowywane są medale bite z okazji różnych uroczystości kulturalnych, religijnych, patriotycznych. Zachowały się też liczne medaliki i ryngrafy bite przez różne stowarzyszenia religijne przy parafiach i polskich organizacjach. Archiwum przechowuje duży zbiór monet polskich od średniowiecznych do czasów współczesnych oraz monety z różnych krajów świata, opisanych według międzynarodowych katalogów. Jest to kolekcja inż. Bogdana Bereźnickiego, mieszcząca się w obszernym pomieszczeniu na III piętrze Arki. Ponadto Archiwum zgromadziło literaturę podręczną o tematyce numizmatycznej, w tym komplet „Wiadomości Numizmatycznych” oraz „Newsletter Polish American Numismatic Association”.

Zbiory kartograficzne obejmują mapy Polski, głównie z XIX wieku, wydane w Polsce oraz mapy Polski wydawane w innych krajach, m.in. w Stanach Zjednoczonych. Znaczna część z nich to mapy i atlasy przeznaczone dla szkół. Zachowały się też nieliczne mapy parafii polskich w USA, szczególnie cenne są mapy parafii polskich opracowane przez ks. F. Bolka. Jedną z nich

---

¹¹ *Alfabetyczny wykaz czasopism polonijnych w Archiwum w Orchard Lake*, Orchard Lake 1990, (mps); *List of Retrospective Polish and Polish-American Newspapers and Magazines*, Orchard Lake 1991, (mps); R. Nir, W. Flisiński (1906-1978). *Bibliograf prasy emigracyjnej i polonijnej*, w: *Magia sportu i słowa. Tom studiów dedykowany redaktorowi Bohdanowi Tomaszewskiemu*, red. A. Dobrowolska, M. Szczerbiński, G. Wieczorek, Gorzów Wielkopolski 2008, s. 199-252.

przekazano do Łazienek Królewskich na wystawę o Polakach w Stanach Zjednoczonych. Bardzo cenne są również mapy wojskowe, np. cały komplet szlaku wojennego II Korpusu we Włoszech.

Na dokumentację fotograficzną składają się tysiące fotografii, zarówno zbiorowych, jak i pojedynczych osób obrazujących różne aspekty życia kulturalnego, towarzyskiego, religijnego, politycznego i społecznego Polonii. Zdjęcia alumnów, studentów gimnazjum i Kolegium są w specjalnych kopertach i mają pełny opis, były bowiem drukowane w czasopismach szkolnych takich, jak: „Alumnus”, „Eagles”, „Sodalis”. Zdjęcia, zwłaszcza z okresu międzywojennego, posiadają informacje o nazwie zakładu fotograficznego, nazwisku wykonawcy i dokładnym adresie. Bardzo cennymi są albumy ze zdjęciami z poszczególnych klas gimnazjum, które zachowały się od 1920 r. Archiwum posiada prawie cały komplet olbrzymich tablo graduantów ze wszystkich trzech szkół. Również portrety olejne wszystkich rektorów od ks. J. Dąbrowskiego oraz duże portrety oprawione w kosztowne ramy profesorów duchownych i świeckich, biskupów polskiego pochodzenia, wychowanków szkół. Wyodrębnione zostały zdjęcia z okresu II wojny światowej, otrzymane od Światowego Związku Polaków z Zagranicy z Londynu.

Archiwum dysponuje dużym zbiorem plakatów z różnych imprez polonijnych, m.in. z koncertów, występów orkiestr i solistów, wystaw malarstwa, aukcji dzieł sztuki i książek, festiwali szkolnych i polonijnych urządzanych w parafiach, sympozjów i zjazdów naukowych. Wydzielono osobno plakaty związane z Solidarnością. W skład materiałów audiowizualnych wchodzi nagrania z uroczystości szkolnych, inauguracji roku szkolnego, graduacji i nadawania Medalu Fidelitas wybitnym Polakom, zjazdów alumnów. Nagrania z bankietów na cześć wybitnych gości odwiedzających Orchard Lake, np. wizyty kard. Karola Wojtyły (1969 i 1976), kard. Jana Króla, kard. Kazimierza Szoki, kard. Adama Maida, prymasa Polski kard. Józefa Glempa, kard. Henryka Gulbinowicza, arcybiskupów i biskupów z Polski i z Rzymu. W dziale tym warto zwrócić uwagę na komplet nagrań z uroczystości stulecia szkół w Orchard Lake (1985), uroczystości otwarcia poszczególnych muzeów i izb pamięci, światowych zjazdów byłych żołnierzy 2. Korpusu, żołnierzy Armii Krajowej, Lotników Polskich, konwencji Śpiewaków Polskich w Ameryce. Od 1985 do 2005 r. ks. Nir prowadził akcję nagrywania rozmów z przedstawicielami Polonii. Zostały nagrane wspomnienia żołnierzy 2. Korpusu, Armii Krajowej, więźniów sowieckich łagrów, więźniów z obozu w Oświęcimiu, księży z Dachau, intelektualistów –

prof. Wieńczysława Wagnera, noblisty Czesława Miłosza, wybitnego działacza polonijnego Artura Waldy i innych¹².

MIKROFILMY

W omawianym czasie zmikrofilmowano część zbiorów prasy polonijnej. W tej formie dostępne są następujące tytuły: „Zgoda” (1887-1953) z Chicago; „Niedziela” (1891-1902) z Detroit; „Zgoda” Women’s Ed. (1900, 1902-1908, 1912-1913, 1953-1968) z Detroit; „Dziennik Polski” (1904-1920) z Detroit; „Dziennik Ludowy” (1907-1925) z Chicago; „Dziennik Związkowy” (1908-1974) z Chicago; „Dziennik Narodowy” (1908-1918, 1920-1923) z Chicago; „Narodowiec” (1913-1915) z Cleveland; „Dziennik Ludowy” (1919-1923) z Detroit; „Dziennik dla Wszystkich” (1910-1938) z Buffalo; „Pittsburchanin” (1930-1939) z Pittsburgh¹³.

KSIĘGOZBIÓR PODRĘCZNY

Do jego najważniejszych działów należą:

– Encyklopedie: *Encyklopedia powszechna* S. Orgelbranda; *Encyklopedia kościelna* M. Nowodworskiego; *Podręczna encyklopedia kościelna* Z. Chełmickiego (44 tomy); *Wielka encyklopedia powszechna*; *Encyklopedia staropolska* Z. Glogera; *Encyklopedia Katolicka* wydawana na KUL-u; *Polish American Encyclopedia*, wyd. F. Bolek; *New Catholic Encyclopedia* (15 tomów), 1967; *The Catholic Encyclopedia for School and Home* (12 tomów), 1965; *Polish American Encyclopedia of American Ethnic Groups*; *Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups*. W tym dziale znajdują się także spisy parafii i duchowieństwa: *The Official Catholic Directory* (wydawany każdego roku, zawierający spis duchowieństwa i parafii na terenie Stanów Zjednoczonych); *Canadian Catholic Church Directory* (zawiera spis duchowieństwa

---

¹² *Ogólny spis zbiorów filatelistycznych w Archiwum Polonii w Orchard Lake*, 1992, (mps); *Ogólny spis zbiorów numizmatycznych w Archiwum Polonii w Orchard Lake*, 1995, (mps); *Spis video w Archiwum Polonii w Orchard Lake*, 1995, (mps); *On the Wings of Love. A Visit to the Orchard Lake Schools. This Video Cassette Has been from a Broadcast Quality Master*, 1995. Autor przez 20 lat prowadził wywiady z różnymi ludźmi, które obecnie są wpisywane na CD.

¹³ *Spis mikrofilmów w Archiwum Polonii w Orchard Lake*, 2005, (mps).

i parafii na terenie Kanady; spisy duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego w Polsce z lat 1979, 1985, 1992; informatory dotyczące duszpasterstwa polskiego w świecie z lat 1970, 1975 oraz duszpasterstwa polskiego i duchowieństwa we Francji z roku 1972.

– Bibliografie: *Bibliografia polska* Karola Estreichera (oryginalne wydanie przedwojenne); *Bibliografia historii Polski*; *Bibliografia historii Kościoła w Polsce*; *Polonica Buffalonensis* autorstwa W. Drzewienieckiego; *Bibliography of Books in Polish Or Relating to Poland*, Londyn; komplet czasopisma „Books in Polish Or Relating to Poland”, Londyn; *Polonica in English* A. Wolanina; *Polish American Serial Publications 1862-1966 An Annotated Bibliography* J. Wepsieca; *Polish National Catholic Church An Annotated Bibliography* B. Wielewińskiego.

– Słowniki biograficzne: komplet *Polskiego słownika biograficznego*; *Who's Who in Polish America* ks. F. Bolka; *Texas Pioneers From Poland* ks. J. Przygody; *Polish American in California 1827-1977*; *Sylwetki polskie w Ameryce Łacińskiej w XIX I XX wieku uczeni, literaci, artyści kler i wojskowi* E. Urbańskiego (1991); Agaty i Zbigniewa Judyckich – *W służbie Bogu i Świata. Słownik biograficzny*; *Polscy i polskiego pochodzenia kapłani, zakonnicy i siostry zakonne pełniący posługę w różnych krajach świata* (2002); *Polscy duchowni w świecie. Słownik biograficzny* Z. Judyckiego (2008); *The American Catholic Who's Who* (22 tomów), ostatni tom ukazał się w 1979 r.

– Przewodniki po zbiorach archiwalnych: *Guide to the Archives of the Polish Institute and Sikorski Museum*; *Guide to the Archives of the Polish Institute of Arts and Sciences of America*; *Guide to the Hoover Institution Archives*; *Guide to the Archives of the Archdiocese of Boston*; *Polski Instytut Naukowy w Ameryce Przewodnik po zbiorach archiwalnych* S. Flisa; *Archiwalia polskie w zbiorach Instytutu Hoovera Uniwersytetu Stanforda* W. Stępińskiego. Ponadto Archiwum gromadzi informatory po archiwach polskich oraz literaturę archiwalną z Polski i Ameryki. Z czasopism przechowywane są m.in. komplety takich tytułów, jak: „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, „Archeion”, „The American Archivist”, „Rocznik Archiwum Polonii”.

– Literatura dotycząca zagadnień etnicznych: *Ethnic Newspapers and Periodicals in the United States*; *Guide to Ethnic Museums, Libraries and Archives in the United States*; *Guide to the American Ethnic Press, Ethnic Theatre in the United States*; *Encyclopedic Directory of Ethnic Organizations in the United States*; *Sources for the Study of Migration and Ethnicity*.

– Czasopisma specjalistyczne: „Biblioteka Polonijna”, „Duszpasterz Polski Zagranicą”, „Kronika Rzymska”, „Kultura”, „Zeszyty Historyczne”, „Polish American Studies”, „Polish National Catholic Church Studies”, „Problemy

Polonii Zagranicznej”, „Przegląd Polonijny”, „Sacrum Poloniae Millenium”, „Studia Polonijne”, „The Polish Review”¹⁴.

KOLEKCJE PERSONALNE

Do najważniejszych kolekcji przekazanych do Orchard Lake przez osoby prywatne należą:

– Zbiory ks. prof. Józefa Swastka, historyka i archiwisty, objętościowo obejmują około 5 m.b.

– Zbiory ks. Franciszka Bolka, wydawcy *Encyklopedii polsko-amerykańskiej*, słownika biograficznego, monografii o szkolnictwie, autora dziesiątek artykułów publikowanych na łamach czasopism polonijnych. Część tych zbiorów została opracowana.

– Zbiory ks. prof. Waleriana Jasińskiego, profesora w Seminarium i Kolegium, redaktora „Sodalisa”, składające się z materiałów do duszpasterstwa polonijnego, zagadnień imigracyjnych, dokumentów papieskich dotyczących opieki duszpasterskiej nad imigrantami. Bibliografia za lata 1940-1980 wynosi 702 pozycji, a dysertacji napisanych pod kierunkiem ks. Jasińskiego – 152. Zdecydowana większość wykładów jest napisana stenogramem i nie można ich odczytać, bo nie jest to klasyczny stenogram polski czy niemiecki, ale kombinowany. Księgozbiór liczący ponad 5 tys. pozycji, dotyczy głównie teologii, duchowości, dogmatyki i historii Polonii. Obszerny dział stanowi korespondencja i wydane drukiem publikacje autora.

– Zbiory dra Antoniego Małka, działacza polonijnego w Pittsburghu, obejmujące sprawozdania i protokoły z działalności Kolegium Związkowego w Cambridge Springs w Pensylwanii, biuletyny informacyjne polskich klubów kulturalnych, materiały związane z urzędzeniem Pokoju Polskiego na Uniwersytecie w Pittsburghu.

– Zbiory ks. prof. Mieczysława Madaja – materiały do działalności Polsko-Amerykańskiego Stowarzyszenia Historycznego PAHA oraz dziejów Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego w Stanach Zjednoczonych, które zawierają około 3 tys. wypisów źródłowych, szczególnie dotyczących doktryny tegoż Kościoła. Przekazany księgozbiór wraz z inwentarzem liczył 5500 pozycji, nie licząc setki tytułów czasopism, nagrań operowych i literatury muzycznej.

---

¹⁴ Księgozbiór podręczny Archiwum Polonii w Orchard Lake, 2005, (mps).

– Kolekcja Artura Waldo – zawiera materiały do historii teatru polonijnego w Stanach Zjednoczonych, działalności organizacji polonijnych. Materiały do dziejów Sokolstwa i początków II wojny światowej wdowa przekazała do Pittsburgha i Instytutu Hoovera Uniwersytetu Stanforda. Cały księgozbiór liczący ponad 5 tys. książek i pojedyncze numery różnych czasopism przekazała do Orchard Lake.

– Księgozbiór i czasopisma Krzysztofa Włocha z Buffalo liczący blisko 5 tys. pozycji dotyczy historii Polski i dziejów Polonii w Buffalo. W tym komplet czasopisma „Am-Pol-Eagle” wydawanego w Buffalo. Komplet książek wydanych przez K. Waldo.

– Kolekcja Mariana Wojciechowskiego zawiera materiały do dziejów Kongresu Polonii Amerykańskiej, dziejów harcerstwa w Stanach Zjednoczonych, a w szczególności harcerek. Księgozbiór liczący około tysiąca pozycji, głównie harcerskich, obszerna korespondencja.

– Kolekcja ks. rektora Władysława Ziemby była przekazywana na bieżąco w pudełkach i dotyczyła aktualnych wydarzeń wśród Polonii, niestety nie była uporządkowana.

– Kolekcja ks. prof. dr Leonarda Chroboty została przekazana do Archiwum Polonii w 1987 r. i jest częścią większego zbioru poświęconego zagadnieniom etnicznym w Stanach Zjednoczonych, zawiera m.in. materiały do dziejów Kongresu Polonii Amerykańskiej, Związku Narodowego Polskiego, Kolegium Związkowego, poświęcone relacjom polsko-murzyńskim, olbrzymią korespondencję związaną z badaniami etnicznymi, kwestionariusze z różnych badań polskiej grupy etnicznej, opracowania i wycinki prasowe związane z działalnością o. Maksymiliana Kolbe. Inwentarz Kolekcji został wydany drukiem¹⁵.

ARCHIWUM, BIBLIOTEKA I MUZEUM 2. KORPUSU GEN. WŁADYSŁAWA ANDERSA

W 1983 r. Fundacja i Centrum 2. Korpusu w Stanach Zjednoczonych powzięły decyzję złożenia swych zbiorów w Archiwum Polonii w Orchard

---

¹⁵ *Ogólne informacje o kolekcjach personalnych przekazanych do Orchard Lake*, 2008, s. 200, (mps); R. N i r, *Polish American Archives at Orchard Lake receives Rev. M.J. Madaj Collection*, „The Polish American” 6(1987), nr 9, s. 5; t e n ż e, *Arthur L. Waldo, Collection in the Polish American Archives at Orchard Lake, Michigan*, „Gwiazda Polarna”, 25 października 1986, s. 5.

Lake. Organizacja wyremontowała dwa wielkie pomieszczenia i zakupiła urządzenia do zorganizowania archiwum, biblioteki i muzeum 2. Korpusu. W maju 1984 r. w 40. rocznicę zwycięskiej bitwy pod Monte Cassino, uroczystie otwarto zbiory dla publiczności. Do najcenniejszych zbiorów Archiwum należą:

– Oryginalne akta personalne żołnierzy 2. Korpusu, w teczkach osobowych znajdują się: legitymacje, dyplomy, świadectwa, odznaczenia, korespondencja, fotografie z walk na froncie. Dokumentację osobową uzupełniają mapy operacyjne, filmy, kasety wideo i eksponaty związane z życiem żołnierskim, takie jak: medale, odznaki, mundury.

– Osobny dział stanowią pamiątkowe fotografie i negatywy deponowane przez żołnierzy, znajdują się tutaj artykuły historyczne z całego świata dotyczące dziejów Polskiego Wojska „W drodze do Polski”. Fotografie Legii Oficerskiej – S.B.S. karpackich. Setki artykułów do dziejów organizacji Polskiego Korpusu. Znajdują się w tym dziale mapy operacyjne 2. Korpusu w bitwie o Bolonię, 14 map terenowych Włoch, 4 mapy terenowe wydane przez 12 Kompanię Geograficzną 2. Korpusu.

– Osobne materiały dotyczą Pomocniczej Służby Kobiet PSK tzw. Pestek. Znajduje się tu skrócona historia 316 i 317 Kompanii Transportowej PSK w 2 Korpusie. Teczki mjr Marii Trojanowskiej, dokumenty, odznaczenia, prace literackie i opracowana historia organizacji PSK. Plany organizacyjne i sprawozdania ze Zjazdu 316 Kompanii Transportowej w Orchard Lake w maju 1987 r.

– Dokumentacja archiwum Koła Karpaczyków w Chicago, Ill.: zawiera korespondencję w sprawie oskarżenia polskich żołnierzy o zbrodnie mordowania niemieckich żołnierzy podczas zajęcia ruin klasztoru Monte Cassino. Dokumentacja akcji inż. Henryka Ściży w sprawie oczyszczenia obłudnych zarzutów pod adresem zdobywców klasztoru. Teczka dyplomów Koła Karpaczyków w Chicago, fotografie pamiątkowe z życia i działalności Koła.

– Księgozbiór liczący około 2 tys. jednostek został podzielony na następujące działy: albumy fotografii z terenu i okresu bitwy, Junacka Szkoła Kadetów 1942-1948, Kobieta-Żołnierz 2. Korpusu; pamiątniki jubileuszowe z obchodów różnych rocznic zwycięstwa na Monte Cassino; filmy: „Obrazki z życia żołnierzy rok 1942”; „Obrazki z życia żołnierzy na Środkowym Wschodzie 1941-1943”; monografie generałów; wspomnienia z przeżyć w niewoli sowieckiej – 38 pozycji; Katyń – 35 pozycji; Monte Cassino – 50 pozycji; pamiątniki – 120 pozycji; Polska Armia – 55 pozycji; opowiadania nowe – 56 pozycji; nagrania – 196 płyt; 2. Polski Korpus – 152 pozycje. Wymieniono najważniejsze działy.

– Czasopisma: weterańskie; „Ku Wolnej Polsce” „Koło Żołnierzy 2 Brygady Strzelców Karpackich”, „Biuletyn Informacyjny”, Londyn; „Na Szlaku Kresowej”, „Krechowiak”, Londyn; „Goniec Karpacki”, Londyn; „Biuletyn Koła Oddziałowego 18 Lwowskiego Baonu Strzelców”; „Podolak”.

– Komunikat Koła Żołnierzy 12. Pułku Ułanów Podolskich; „Orzeł Biały – Polska Walcząca o Wolność”; „Bellona”, Londyn; „Wojskowy Przegląd Historyczny”, Warszawa.

– Muzeum 2. Korpusu zgromadziło setki oryginalnych eksponatów związanych z marszem i życiem żołnierskim: medale, odznaki, mundury, oryginalne mapy operacyjne, setki zdjęć i różnych memorabiliów wypełniły gabloty i ściany muzeum. Szczególna gablota ks. płk. F. Tyczkowskiego z lat 1940-1943 zawiera naczynia liturgiczne wykonane przez polskiego jeńca wojennego w obozie Starobielsk, kaprała Bolesława Molanda, z polskich srebrnych monet (złotówek)¹⁶.

ARCHIWUM, MUZEUM I BIBLIOTEKA

1. POLSKIEJ DYWIZJI PANCERNEJ

W dniu 2 lipca 1989 r. zostało otwarte Archiwum, Biblioteka i Muzeum 1 Polskiej Dywizji Pancерnej im. Gen. S. Maczka. Zbiory podzielone zostały na 3 działy: 1) 1. Dywizji Pancерnej, 2) Ochotników Armii Polskiej w Kanadzie, 3) Kobiet-Żołnierzy AK obozu w Niemczech wyzwolonych przez 1. Dywizję. Każdy dział posiada zbiory archiwalne, biblioteczne i muzealne.

Zbiory archiwalne składają się głównie z dokumentacji osobowej żołnierzy 1. Dywizji. Ponadto zachowały się rozporządzenia dowódców, szkice operacyjne z Normandii, Francji, Belgii, mapy i fotografie z pól bitew. W sali znajduje się ponad 200 powiększonych fotografii z czasów organizacji 1. Dywizji Pancерnej, kampanii 1944-1945 i okupacji Niemiec oraz wiele portretów dowódców oddziałów, w tym olejne portrety gen. Dyw. dra S. Maczka i gen. Bryg. dra K. Rudnickiego. W trzech gablotach znajduje się wiele odznaczeń b. żołnierzy, dwa karabiny ręczne produkcji Wytwórni Broni w Radomiu, bandera z okrętu ORP „Piorun”, żelazny niemiecki przestrzelony hełm.

---

¹⁶ R. N i r, *Centrum 2 Korpusu w Orchard Lake Archiwum, Biblioteka i Muzeum*, „Dziennik Polski” 81(1984), nr 27, 6-7 lipca, s. 11; nr 28, 13-14 lipca, s. 11; t e n ż e, *Dziesięciolecie Fundacji i Centrum 2 Korpusu w Orchard Lake 1983-1993*, s. 13-21; *Katalog Księgozbioru, Archiwum i Muzeum Centrum 2-go Korpusu Wojska Polskiego, Orchard Lake, Michigan 2000*, s. 118.

W specjalnej gablocie umieszczono miniaturki sprzętu wojskowego 1. Dywizji. W dwóch gablotach i na ścianie umieszczona jest dokumentacja Wojska Polskiego w Kanadzie, pamiątki, opracowania historyczne, odznaczenia i wielki zbiór fotografii z rekrutacji, z życia w koszarach w Windsor, defilady wojskowe, roczniki czasopisma „Odsiecz” (1941-1942), Windsor. Specjalistyczny księgozbiór poświęcony jest historii 1. Dywizji oraz innych formacji Polskich Sił Zbrojnych. Dodatkowy księgozbiór, około 200 pozycji o 1. Dywizji ofiarował A. Rogoziński z Milwaukee, w tym kilkanaście publikacji oddziałów Dywizji. Zbiory posiadają komplet czasopisma „Pancerniak”¹⁷.

ARCHIWUM, BIBLIOTEKA I MUZEUM ARMII KRAJOWEJ

Zbiory Armii Krajowej zostały otwarte 12 listopada 1989 r. i znajdowały się w dwóch budynkach: 2 pomieszczenia na III piętrze w budynku Arka, obejmowały zbiory muzealne; w budynku nr 4 jedno pomieszczenie, pokój 228, w którym były archiwalia i ogromny specjalistyczny księgozbiór poświęcony publikacjom AK-owskiem. Archiwalia podzielone były na kilka działów:

– Zarząd Główny Koła Armii Krajowej w Londynie zawiera odezwy Komitetu Organizacyjnego Koła (1946); założenia ideologiczne Koła; walne zjazdy delegatów; uchwały zjazdów; 4 Zjazd Delegatów (1950); zjazdy 5-10 w latach 1952-1965; archiwalia Rady Naczelnej, wytyczne programowe z lat 1947-1956; komunikaty Rady Naczelnej za lata 1973-1980; okręgi i oddziały w różnych krajach; sprawozdania Funduszu Inwalidów AK im. Gen. T. Bór Komorowskiego; czasopisma „Informator” za lata 2002-2003.

– Dokumentacja Okręgu AK USA – sprawozdania z działalności obrad Okręgu Koła Armii Krajowej w Stanach Zjednoczonych; działalność Oddziałów w Detroit, Nowy Jork, Los Angeles, Chicago, Nowa Anglia, New Jersey, San Diego, San Francisco, Stan Michigan, Cleveland, Buffalo; działalność Fundacji Armii Krajowej Okręgu USA. Zmiany do Statutu b. Żołnierzy AK na różnych zjazdach delegatów.

– Dokumentacja działalności Armii Krajowej Okręgu USA za lata 1987-1989 posiada m.in. następujące materiały: Komitetu Porozumiewawczego

---

¹⁷ A. R o g o z i ń s k i, *Muzeum 1. Dywizji Pancерnej w Stanach Zjednoczonych*, „Pancerniak” 21(1989), nr 41, s. 4-17; *Jednodniówka Muzeum 1. Dywizji Pancерnej im. Gen. S. Maczka w Orchard Lake*, 2 lipca 1989; E. W i e r z e w s k a, *Otwarcie Muzeum 1. Polskiej Dywizji Pancерnej w Orchard Lake, Michigan*, „Zgoda” 108(1989), nr 15, 1 sierpnia, s. 12-13.

Samodzielnych Oddziałów celem likwidacji nieporozumień z Zarządem Głównym w Londynie; pomoc indywidualnym rodzinom akowców w Polsce za lata 1987-1989; sprawozdania finansowe 1987-89; korespondencja z Oddziałem Koła Armii Krajowej w Australii; korespondencja z Zarządem Studium Polski Podziemnej w Londynie; XIX Zjazd Okręgu Koła AK w Chicago 3 IX 1988; działalność Oddziału AK na stan Michigan; działalność Komitetu Muzeum Armii Krajowej w Orchard Lake, Michigan za lata 1988-1995; listy członków AK na stan Michigan za lata 1975-1990.

– Biogramy żołnierzy Armii Krajowej zawierają dokumentację: kwestionariusze; zaświadczenia weryfikacyjne; legitymacje odznaczeń, dokładne życiorysy, wnioski o nadanie orderu: Krzyż Partyzancki, Warszawski Krzyż Powstańczy; Za Warszawę 1939-1945; Krzyż Armii Krajowej, Medal „Za udział w wojnie obronnej 1939”; oświadczenia świadków; legitymacje zweryfikowanych członków; dyplomy awansów żołnierskich wydanych przez Rząd Polski na Obczyźnie; odznaczenia brytyjskie; w dokumentach znajdują się fotografie. Biogramy ułożone są alfabetycznie.

– Muzeum AK na 3 piętrze posiada dwie obszerne sale, po otwarciu drzwi rzuca się imponujący widok: kawał muru z cegieł, a na nim duża kotwica – symbol Polski Walczącej, wykonana ze stali. W gablotach manekiny ubrane są w oryginalne mundury, dalej oryginalne opaski, czapki, chlebaki, manierki i ładownice oraz szereg wzruszających przedmiotów związanych z bezpośrednią walką. Odtworzono modele broni, np. legendarną „Błyskawicę”, pistolety maszynowe schmeister i sten, oryginalny karabin mauser z amunicją, kolce drogowe, granaty i bagnety. Poważną kolekcję stanowi zbiór orderów i odznak. Osobny dział tworzą materiały dotyczące martyrologii AK-owców, ubrania więzienne, listy, numery więzienne i jenieckie dotyczące pobytu w obozach koncentracyjnych, więzieniach i obozach jenieckich.

– W Bibliotece zgromadzono około 3 tys. książek o tematyce AK-owskiej, biuletyny z czasów Powstania Warszawskiego, czasopisma, wycinki prasowe, sprawozdania i wydanie okolicznościowe dotyczące urządzanych uroczystości Okręgu AK na Stany Zjednoczone, jak i wydawnictwa poszczególnych oddziałów. Bardzo dużo drukowanych wspomnień akowców, przysyłanych do zbiorów¹⁸.

---

¹⁸ *Jednodniówka poświęcenia Pokoju Pamiątek Armii Krajowej w Orchard Lake, Michigan* 12 listopada 1989, s. 36; Z. R o m a n ó w s k a, *Historia Muzeum Armii Krajowej w Orchard Lake, Michigan USA*, „Tygodnik Świat Polski” 88(1992), nr 8, 21 lutego, s. 14; *Muzeum Armii Krajowej. Polish Home Army Museum, Orchard Lake, Michigan USA. Historia i zbiory 1986-1996*, tekst i zdjęcia J. Przesmycki, wydanie jubileuszowe 1998, s. nlb., ilustr.

ARCHIWUM, BIBLIOTEKA I MUZEUM LOTNIKÓW POLSKICH

Otwarte 1 września 1990 r. z racji XVIII Światowego Zjazdu Lotników Polskich w Detroit. W zbiorach archiwalnych znajdują się sprawozdania, protokoły z działalności poszczególnych Skrzydeł, materiały ze światowych zjazdów lotników oraz dokumenty osobowe lotników, legitymacje, fotografie samolotów i pilotów. Na uwagę zasługują dokumenty dotyczące katastrofy lotniczej w Gibraltarze, w czasie której zginął gen. Władysław Sikorski.

Ekspozyty muzealne znajdują się w gablotach, oryginalne mundury polskich lotników, odznaczenia, czapki. Liczne zdjęcia samolotów i lotników umieszczone zostały na ścianach. Na suficie umocowano miniatury samolotów, na których latali polscy piloci. Błękit podłogi i ścian czyni dodatkowe efekty w muzeum.

Biblioteka zgromadziła dużo książek poświęconych lotnictwu polskiemu w czasie ostatniej wojny światowej. Zgromadzony został komplet wydawnictw związanych ze światowymi zjazdami polskich lotników, jak również zjazdów lotników polskich ze Stanów Zjednoczonych i Kanady. Inne publikacje dotyczą Stowarzyszenia Lotników Polskich. Biblioteka posiada też komplet miesięcznika „Skrzydła” wydawanego w Londynie¹⁹.

MUZEUM POLSKIEGO STOWARZYSZENIA
BYŁYCH WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH

Założone 2 XII 1990 r. Zgromadzono w nim archiwalia dotyczące działalności Stowarzyszenia byłych Więźniów Politycznych Niemieckich Obozów Koncentracyjnych i Łagrów Sowieckich. Są to akta personalne, obszerna korespondencja z różnymi urzędami i instytucjami w sprawie statusu więźniów, którzy przez duży czas nie mieli wyraźnego statusu. Muzeum zawiera 18 dużych obrazów autorstwa J. Komskiego, ilustrujące martyrologium więźniów w obozie i ich tragiczne życie, przedstawiono sceny autentyczne. Komski osobiście ofiarował te obrazy. W dziale tym przechowywana jest ziemia z Oświęcimia, drut kolczasty, oryginalny pasiak, ogromnych rozmiarów obraz św. Maksymiliana Marii Kolbego, więźnia i męczennika oświęcimskiego, a także mapy hitlerowskich obozów koncentracyjnych na ziemiach polskich, rozmieszczenia obozów na terenie Niemiec i państw okupowanych. W osob-

---

¹⁹ *Ogólne informacje o zbiorach Lotników Polskich w Orchard Lake, 2000, (mps).*

nej gablocie umieszczono pamiątki z sowieckiego łagru polskich oficerów w Riazaniu, znajdują się tu eksponaty wykonane z drewna, puszek, są to m.in. orzeł polski z koroną, obrazek Matki Boskiej Częstochowskiej, wykonane na skrawkach papieru szkice twarzy oficerów, szachy, notatniki opracowane z puszek konserwowych i bardzo cenny pamiętnik polskiego oficera „sybira-ka” Piotra Kozieja z Kanady, który ofiarował te wszystkie eksponaty do Muzeum.

Zbiory biblioteczne składają się z publikacji na temat obozów w Brzezińce, na Majdanku, w Dachau, Gross-Rosen, Oświęcimiu, Ravensbrück, Sachsenhausen. Z czasopism przechowywane są komplety „Zeszytów Oświęcimskich”, „Przeglądu Lekarskiego” oraz „Biuletynu Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce”²⁰.

ZBIORY ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

Inicjatywa powstania Archiwum i Muzeum Związku Harcerstwa Polskiego w Orchard Lake została entuzjastycznie przyjęta przez Okręg ZHP na Stany Zjednoczone. W 1988 r. kustosz ks. Nir zaproponował dużą salę w Activity Building na pierwszym piętrze. Organizacja podjęła gruntowny remont sali, który kosztował 40 000 dolarów amerykańskich, i zakupiła 50 szaf archiwalnych. Akta liczyły około 75 mb. W 1990 r. otworzono Archiwum ZHP. Zawarte w nim materiały archiwalne dotyczą harcerstwa w Ameryce, dziejów Okręgu ZHP na Stany Zjednoczone, Delegatury w Londynie, materiałów ze zjazdów Okręgu, duszpasterstwa, Koła Przyjaciół Harcerstwa, zlotów i rocznic. Materiały odnoszące się do dziejów harcerstwa w poszczególnych miastach obejmują hufce „Tatry” i „Warta” w Chicago, hufce „Ziemia Rodzinna” i „Kresy” w Detroit oraz harcerstwo w stanach: Nowy Jork, New Jersey, Connecticut, Kalifornia, ośrodki harcerskie w Buffalo, Filadelfii, Rochester, Waszyngtonie.

W odrębnej grupie przechowywane są akta personalne harcerzy, dokumentacja fotograficzna oraz prasa, m.in. „Czuj Duch”, „Spójnik Terenowy”, „Wi-ci”, „Znicz”. Tymczasowo wyremontowaną salę zajęło gimnazjum, co uniemożliwiło zorganizowanie muzeum harcerskiego, i taka sytuacja trwała do 2008 r.²¹

---

²⁰ R. N i r, *Powojenny los byłych więźniów politycznych na emigracji*, „Tygodnik Świat Polski” 89(1993), nr 17, 23 kwietnia, s. 16.

²¹ E. G i e r a t, *Powojenna historia harcerstwa w Stanach Zjednoczonych: historia ZHP w USA 1949-1989*, Detroit 1990, s. 31-32.

MUZEUM ZWIĄZKU NARODOWEGO POLSKIEGO

W dniu 4 VIII 1991 r. miało miejsce otwarcie Muzeum ZNP, któremu przekazano kolekcję muzealną po zmarłym mec. Alojzym Mazewskim – prezesie Kongresu Polonii Amerykańskiej i prezesie Związku Narodowego Polskiego. Archiwum Mazewskiego powierzono Uniwersytetowi w Minnesocie do działu Immigration History Research Center. W Muzeum znajdują się osobiste pamiątki Mazewskiego: odznaczenia, dyplomy, setki fotografii ilustrujące aktywną działalność prezesa, nie tylko na polu polonijnym i organizacyjnym, ale przede wszystkim międzynarodowym, bowiem uczestniczył aktywnie w polityce Ameryki, reprezentując rząd na posiedzeniach i konferencjach ONZ, zjazdach w Madrycie i Helsinkach. Był przyjmowany przez wielu prezydentów i papieży – Jana XXIII, Pawła VI i Jana Pawła II. W gablotach znajdują się oryginalne petycje, memoriały składane prezydentom i papieżom w różnych kwestiach społecznych i politycznych.

Na zdjęciach, wideo i filmach zostały utrwalone przemówienia Mazewskiego na forum ONZ, składane wizyty Janowi Pawłowi II w kwestii mianowania biskupów polskiego pochodzenia w Ameryce, dokumentacja filmowa delegacji ZNP, KPA z Mazewskim na czele na uroczystościach pogrzebowych kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 1981 r. i spotkanie z Lechem Wałęsą. Nie sposób wyliczyć setek eksponatów związanych z życiem i pracą tego wybitnego działacza polonijnego na różnych odcinkach działalności. W Muzeum znajduje się kilkanaście oprawionych albumów z wycinkami prasowymi dotyczącymi działalności Mazewskiego²².

ZBIORY DRA EDWARDA RÓŻAŃSKIEGO

Zbiory dra Edwarda Różańskiego zostały udostępnione w dniu otwarcia Muzeum ZNP, 4 VIII 1991 r. Dział ten został utworzony z systematycznego przekazywania przez dra Różańskiego, na przestrzeni 25 lat, materiałów archiwalnych, powstałych w wyniku jego działalności jako pracownika Związku Narodowego Polskiego na stanowisku redaktora „Zgody”, potem zarządcy pism związkowych, archiwisty KPA na stan Illinois. Składają się na nie mate-

---

²² J. M a y n a r d, *Pamiętki i archiwum Alojzego Mazewskiego*, „Nowy Dziennik” 15 czerwca 1990, s. 4; R. N i r, *New Museum Opened of the Polish Alliance Museum and the A. Mazewski Collection Room*, „Orchard Lake Good News” 1991, nr 50, s. 11.

riały dotyczące historii Związku Narodowego Polskiego, Kongresu Polonii Amerykańskiej, wydawnictw związkowych, materiały redakcyjne z czasopism „Zgoda” oraz częściowo „Dziennika Związkowego”, akta dotyczące działalności Amerykańsko-Polskiego Komitetu Stulecia Wojny Domowej z 1863 r., obchodów 100-lecia prasy polskiej w Ameryce, materiały na temat Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, udziału Polonii w obchodach rocznicowych, 1000-lecia Chrztu Polski, 200-lecia Stanów Zjednoczonych, roku kopernikańskiego 1973. Zbiory mieszczą w sobie również Akta wybitnych działaczy polonijnych świeckich i duchownych, informacje o kontaktach Różańskich z instytucjami na obczyźnie, m.in. Towarzystwem Historyczno-Literackim w Paryżu; Fundacją Jana Pawła II w Rzymie; a w Polsce z Biblioteką Narodową; Muzeum Pułaskiego w Warce; Instytutem Historii PAN w Warszawie, obszerne materiały poświęcone wizycie Jana Pawła II w Ameryce; jak również artykuły autorstwa Różańskiego. Uzupełnieniem dokumentów jest księgozbiór w języku polskim i angielskim, głównie poświęcony historii Polski, Polonii i organizacji ZNP. W tym komplet protokołów ZNP i „Kalendarza Związkowego”. W Kolekcji znajdują się dyplomy, odznaczenia, medale. Dr Różański był również stałym diakonem oraz obrońcą małżeństwa w Sądzie Metropolitalnym, z tej racji w archiwum znajdują się obszerne teczki dotyczące polonijnych małżeństw oraz materiały odnoszące się do stałego diakonatu w archidiecezji chicagowskiej²³.

ZBIORY ZWIĄZKU ŚPIEWAKÓW POLSKICH W AMERYCE

Dnia 3 I 1993 r. otwarte zostały zbiory Okręgu IV Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce, obejmujące Archiwum, Bibliotekę i Muzeum. Dotyczą one trzech wówczas istniejących chórów na terenie Detroit: „Lutnia”, „Filaretów” i „Polonez”. W niewielkiej liczbie zachowały się też materiały po działalności, już nieistniejących chórów polskich. Na zgromadzone zbiory składają się: nagrania z koncertów oraz ich programy, pamiątniki członków chórów, dyplomy nagród i odznaczeń, stare śpiewniki i nuty, dokumentacja fotograficzna, puchary poszczególnych chórów, sztandary oraz manekiny ubrane w stroje chóru „Polonez”.

---

²³ R. N i r, *The Dr Edward C. and Loda Różański Collection in the Orchard Lake Archives*, „Orchard Lake Good News” 1988, nr 42, s. 15; t e n ż e, *Katalog Kolekcji dr Edwarda i Lody Różańskich w Orchard Lake*, t. I, Orchard Lake 1997, s. 727.

Największa dokumentacja archiwalna dotyczy chóru „Filaretów”, która została przekazana przez wieloletniego dyrygenta Tadeusza Płochockiego. Chronologicznie materiały obejmują lata 1935-1985, składają się z opracowań historycznych z okazji srebrnego jubileuszu w 1960 r. i złotego w 1985 r., wycinków prasowych koncertów, programów, dziesiątek fotografii i najwyższej nagrody dla chóru – „Nagroda Przechodnia im. Kardynała Hlonda ufundowana przez Stowarzyszenie Opieki Polskiej nad Rodakami na Obczyźnie dla Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce”, zdobywana kilka razy przez chór „Filaretów”²⁴.

MUZEUM KS. JÓZEFA DĄBROWSKIEGO

W lutym 1993 r. otwarto Muzeum ks. Józefa Dąbrowskiego, założyciela szkół w 1885 r. Znajdują się tam zarówno dokumenty dotyczące samego założyciela, jak też akta i eksponaty poświęcone kolejnym rektorom, profesorom i studentom. Na dokumenty personalne ks. Dąbrowskiego składają się: metryka chrztu, świadectwa szkolne, dyplomy studiów w Rzymie, listy do biskupa detroickiego Foleya w sprawie założenia seminarium duchownego, bulla Leona XIII pozwalającego o. L. Moczygębie OFM na założenie seminarium w Stanach z 1879 r., fotografie domu rodzinnego i kościoła parafialnego w Żółtańcach (lubelskie), ogromny kamień z domu rodzinnego, dar kard. Jana Króla przywieziony z Polski w 1976 r. i przekazany Muzeum. Najstarszy portret Dąbrowskiego z 1879 r. i olejne portrety malowane w późniejszych latach, płaskorzeźby, popiersie Dąbrowskiego wykonane ze stali nierdzewnej przez artystę M. Owczarskiego oraz artykuły i książki autorstwa ks. Dąbrowskiego. Na lewej ścianie umieszczono liczne fotografie ilustrujące gmach Seminarium w Detroit, sale wykładowe, kaplicę; dom Sióstr Felicjanek. Dalej chronologicznie fotografie przedstawiają budynki szkół w Orchard Lake od 1909 r.; bowiem w tym roku Seminarium przeniesiono z Detroit do Orchard Lake. W gablotach znajduje się ciekawy zbiór prasy polonijnej i amerykańskiej, przedstawiający reakcje na przeniesienie Seminarium do Orchard Lake.

Następną część zbiorów tworzy galeria portretów rektorów, biskupów wychowanków, profesorów i wybitnych alumnów Szkoły Wyższej i Kolegium. Na czoło wysuwają się ogromne portrety kard. J. Króla, siedzącego na tronie arcy-

---

²⁴ R. Nir, *Otwarcie Muzeum Śpiewaków w Orchard Lake*, „Tygodnik Świat Polski” 88(1992), nr 52, 25 grudnia, s. 31; *St. Mary's of Orchard Lake Dedicates Museum Room to District IV of PSAA*, „Singers' Bulletin” 54(1993); numer w całości poświęcony Kolekcji Śpiewaków, ilustr.

biskupów krakowskich na Wawelu, kard. Adama Maily, arcybiskupa detroickiego; biskupów: Woźnickiego, Krawczaka, Melczaka. Osobne miejsce zajmuje dokumentacja z pobytu delegacji rektora i profesorów na jubileuszu 50-lecia KUL-u, gdzie oficjalnie przekazano insygnia Rektora KUL dla Rektora Seminarium Polskiego, jako znak łączności tych dwóch uczelni. Poniżej w gablocie umieszczono czasopisma i książki wydawane przez Orchard Lake, a na środku muzeum w ogromnej gablocie umieszczono wszystkie artykuły i książki ks. dra Zdzisława Peszkowskiego.

Osobne miejsce w tym dziale zajmują pamiątki po wizytach znakomitych gości, w tym po dwukrotnym pobycie metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły w 1969 i 1976 r. Zachowano zdjęcia z obu tych wizyt, opisy pobytu, przemówienia, wycinki prasowe, nagrania i slajdy. Dokumentacja fotograficzna ukazuje wielokrotny pobyt wizyt duszpasterskich prymasa Polski kard. Józefa Glempa, wycinki prasowe, nagrania wideo²⁵.

MUZEUM SPORTU POLONIJNEGO

Podstawą tego muzeum stały się zbiory szkolne, bowiem we wszystkich trzech szkołach uprawiany był na szeroką skalę sport. Studenci w rozgrywkach zdobywali liczne nagrody, w niektórych dziedzinach sportowych zajmowali pierwsze miejsca w stanie Michigan. Zgromadzono wszystkie trofea od 1914 r., jak również prowadzono szczegółową dokumentację archiwalną. Od 1973 r. Narodowe Stowarzyszenie Polsko-Amerykańskich Sportowców zaczęło każdego roku odznaczać najwybitniejszych sportowców, którzy z tej okazji w czerwcu każdego roku przyjeżdżali do Orchard Lake i przekazywali swoje pamiątki do narodowej galerii polskiego sportu. W budynku Dombrowski Fieldhouse na 2 piętrze ufundowali Muzeum z najnowocześniejszymi urządzeniami technicznymi, które oficjalnie zostało otwarte dla publiczności w 1990 r.

Na tę unikalną kolekcję składają się: koszulki, piłki z autografami, trofea, odznaczenia, buty i inne tego typu eksponaty. Swoje eksponaty przekazało ponad 300 sportowców amerykańskich polskiego pochodzenia, wśród nich m.in.: Stanisław Musiał, Stella Walasiewicz, Edward Tyrański, Antoni Zaleski, Aleksander Wojciechowicz, Alojzy Szymański, Stanisław Kowalewski, William Osmański, Zygmunt Czarobski, Edmund Browalski, Stanisław Zbyszko, Michał

---

²⁵ Pełna dokumentacja fotograficzna oraz omówienie pobytu delegacji biskupów polskich, biorących udział w Kongresie Eucharystycznym i odwiedzających Polonię amerykańską w 1976 r. zob. „Sodalis Polonia” 55(1976), nr 8, s. 3-22.

Krzyżewski, Tomasz Paciorek, Stefan Bratkowski. W 2005 r. Muzeum zostało przeniesione do Polskiego Centrum Kulturalnego w Troy (Michigan), 20 mil od Orchard Lake²⁶.

KSIĘGOZBIÓR PISARZY EMIGRACYJNYCH

Księgozbiór składa się z materiałów ze zbiorów poety Edwarda Duszy, który przekazał korespondencję takich pisarzy, jak Józef Cat-Mackiewicz, Wacław Iwaniuk, Aleksander Janta. Ponadto księgozbiór składa się niemal z kompletu wydawnictw emigracyjnych z Anglii, Kanady, Stanów Zjednoczonych i Włoch. Są to wydawnictwa: Oficyna Poetów, Veritas, Polonia – Londyn, Polska Fundacja Kulturalna, Libella – Paryż, Spotkania – Paryż, wydawnictwa towarzystw naukowych i kombatanckich. W dziale tym znajdują się także czasopisma emigracyjne: „Aneks”, „Libertas”, „Pomost”, „Puls”, „Zapis”, „Zeszyty Literackie”, „Wiadomości”. Zbiór liczy 1200 książek.

Około 800 egzemplarzy było oprawionych ze złożonymi napisami tytułów książek, z bezcennymi dedykacjami pisarzy emigracyjnych dla E. Duszy, które planowano opracować i wydać drukiem, z ekslibrisami w każdej publikacji, zaprojektowanymi przez znakomitych artystów. Zbiory mieściły się w budynku nr 4 na II piętrze. W 2008 r. nowe władze zlikwidowały pokój, a księgozbiór prawdopodobnie został włączony do biblioteki akademickiej²⁷.

ARCHIWUM I MUZEUM OKRĘGU VI STOWARZYSZENIA WETERANÓW ARMII POLSKIEJ W AMERYCE

Otwarte zostało 2 I 1994 r. W dziale archiwalnym przechowywane są sprawozdania z posiedzeń dyrektorów Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, sprawozdania z zebrań plenarnych Zarządu Głównego SWAP, protokoły ze wszystkich zjazdów Okręgu VI SWAP w Hamtramck, roczne sprawozdania placówek 7, 78, 89, bilanse finansowe, meldunki adiutanta

---

²⁶ National Polish-American Sports. Hall of Fame and Museum, foldery na poszczególne lata; Archiwum posiada komplet pamiętników wydawanych każdego roku z okazji zjazdów i odznaczeń za lata 1973-2005.

²⁷ *Inwentarz literatury emigracyjnej w Archiwum, Kolekcja dr Edwarda Duszy*, Orchard Lake 1990, (mps); *Inwentarz wydawnictw londyńskich*, Orchard Lake 1991, (mps); *Spis exlibrisów i listów przekazanych przez E. Duszy do Archiwum w Orchard Lake*, 1989, (mps).

generalnego SWAP, programy akademii, imprez rocznicowych i towarzyskich, legitymacje oraz dyplomy członków SWAP.

W części bibliotecznej zgromadzono wydane drukiem księgi walnych zjazdów SWAP, Korpusów Pomocniczych Pań i Związku Przyjaciół. Osobny zbiór stanowią pamiątki poszczególnych placówek z terenu Stanów Zjednoczonych wydawane z racji 25-lecia, 35-lecia, 50-lecia. Osobno wydzielone zostały druki rocznic czynu zbrojnego, np. księga jubileuszowa obchodu 50-lecia kampanii 1920 (1920-1970); księga pamiątkowa 60-lecia Czynu Zbrojnego Polonii Amerykańskiej; księga pamiątkowa 70-rocznicy (1917-1987) Czynu Zbrojnego Polonii Amerykańskiej i Kanadyjskiej. Biblioteka posiada również komplet miesięcznika „Weteran”.

W części muzealnej na ścianach rozmieszczono duże olejne portrety: marszałka Józefa Piłsudskiego, gen. Józefa Hallera, gen. Władysława Sikorskiego, dziesiątki zdjęć upamiętniające walne zebrania, zjazdy z różnych okręgów i placówek SWAP. Manekiny są ubrane w oryginalne mundury różnych formacji wojskowych mężczyzn i kobiet. Placówki 7, 78, 89 mają osobne gabloty, a w nich eksponaty muzealne dotyczące ich historii²⁸.

ARCHIWUM, BIBLIOTEKA I MUZEUM RADIA I TELEWIZJI POLONIJNEJ

Zbiory mediów polonijnych zostały udostępnione 15 VIII 1996 r. Podstawą były przekazane kompletne zbiory kilku radiostacji polonijnych z Bostonu, Chicago i Nowego Jorku. Największe zbiory pochodzą z kolekcji Roberta Lewandowskiego, obejmują one radio i TV. Znajdują się tam taśmy z nagraniami polskiej sekcji Radia Francuskiego z 1951 r., audycje radiowe z Detroit programu E. Konstantynowicza i M. Kreutza, nagrania programu ze stacji WHFC i WSBC z Chicago, nagrania programu TV o Polonii pt. „Polonaise in Transition”, programy „Polka-Go-Round” nadawane na ABC Network, nagrania z własnego programu „Press International” nadawanego na kanale 7, za który otrzymał nagrodę „Emmy Award”, oraz taśmy „Polskiego Programu Telewizyjnego” (WCIU-TV) nadawanego od 1964 r. w Chicago. Filmy włas-

---

²⁸ R. N i r, *Otwarcie Muzeum Weterańskiego w Orchard Lake*, „Tygodnik Świat Polski” 89(1993), nr 52, 24 grudnia, s. 32; W. W y r z y k o w s k i, *Otwarcie Muzeum VI Okręgu Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce w Orchard Lake*, „Gazeta” 1994, nr 1, 7-13 stycznia, s. 33, ilustr.; W. Ż m u r k o w i c z, *Otwarcie i poświęcenie Muzeum Okręgu VI SWAP w Orchard Lake*, „Weteran” 76(1994), nr 867, s. 21.

nej produkcji pt. „200 lat Ameryki” – Polacy w historii Ameryki; „Duża Polska Mała Polska” – Jan Paweł II w Chicago; „600-lecie Matki Boskiej Częstochowskiej”.

Zbiory ks. prał. Wojciecha Rojka z Nowego Jorku to przede wszystkim nagrania telewizyjne programu TV „Wiatry z Polski”, emitowane już w 1956 r. w Nowym Jorku. Program nadawany był na żywo, występowały w nim chóry polonijne, artyści i zespoły z Polski, transmitowano koncerty pianisty Witolda Małcużyńskiego oraz pasterki. Radiostacja dra Włodzimierza Sikory z Chicago to przede wszystkim nagrania audycji o Polsce, zwyczaje i tradycje. Największa liczba nagrań pochodzi z Bostonu, jest to ponad 4 tys. płyt polskich pieśni i koncertów. Zbiory znajdowały się w pokoju 212 w budynku Ark, który został wyremontowany i całkowicie urządzony z donacji Roberta Lewandowskiego. Ogółem dział ten posiada ponad 8 tys. płyt, 500 nagrań wideo oraz 600 filmów²⁹.

ARCHIWUM I BIBLIOTEKA OŚWIATY POLONIJNEJ

W 1995 r. częściowe zbiory Zrzeszenia Nauczycieli Polskich w Ameryce w Chicago zostały przekazane ks. Nirowi i umieszczone w szafach archiwalnych, mieszczących się na korytarzu na II piętrze budynku nr 4. Największy objętościowo jest dział archiwalny, obejmujący zbiór komunikatów Zrzeszenia i protokoły z zebrań na lata 1960-1987, biuletyny z lat 1962-1970, zamówienia na podręczniki dla polskich szkół, listy do nauczycieli, materiały dotyczące Rady Edukacji ZNPA, deklaracje, protokoły (1970-1980), protokoły z działalności polskich szkół sobotnich (1970-1982), dane o szkołach, regulaminy szkolne, wykazy nauczycieli, kierowników i prezesów szkół 1970-1985, wycinki prasowe o pracy polskich szkół. Zawiera materiały o działalności szkół i teatru organizacji „Rycerze Niepokalanej”, materiały pomocnicze dla nauczycieli, materiały dotyczące Komisji Oświatowej Kongresu Polonii Amerykańskiej, historię ZNPA w j. polskim i angielskim.

Księgozbiór zawiera kilkaset pozycji popularnych w języku polskim, wydanych w Polsce, Anglii, Włoszech i na Bliskim Wschodzie, skierowanych głównie do młodzieży. Osobny dział stanowią podręczniki do nauki w szkole podstawowej i licealnej, głównie wydawane przez Macierz Szkolną w Lon-

---

²⁹ *Czterdzieści lat pracy dla Polski i Polonii Amerykańskiej* dr Włodzimierz A. Sikora przy mikrofonie, Chicago 1973, s. 40, ilustr. Nagrania radiowe przekazano do Orchard Lake; *Bob Lewandowski's Forty Years in Broadcasting*, 1991, s. 20, ilustr.; R. N i r, *Śp. Ks. prał. Artur W. Rojek (1906-1988)*, „Dziennik Polski” 83(1988), nr 9, 26 lutego, s. 9.

dynie. *Mowa Polska*, maszynopisy, rysunki, projekty przygotowane do druku osiem tomów. Poradnik: *Dlaczego i jak zakładać polskie szkoły, Wytuczne dla organizatorów uzupełniających szkół języka polskiego*³⁰.

ARCHIWUM FARMACJI POLONIJNEJ

W 2000 r. udostępniono do badań naukowych zbiory dr farmacji Haliny Płońskiej, która przez 20 lat zbierała dokumentację do dziejów polonijnego aptekarstwa. Materiały umieszczono w budynku nr 4 na II piętrze, w pokoju numer 202. Kolekcję można podzielić na dwie zasadnicze części: 1. Materiały archiwalne. 2. Prasa – czasopisma zawodowe, farmaceutyczne, medyczne i polonijne. Wydzielono również materiały poświęcone aptekarstwu polskiemu w innych krajach poza Polską.

W zespole „Materiały archiwalne” znajdują się następujące działy: 1. Aptekarze w Chicago i okolicach, zbiór liczy osiem tomów alfabetycznie ułożonych aptekarzy, których w latach 1880-1920 było w stanie Illinois 655, a w pozostałych – 409. 2. Pierwsi pionierzy aptekarstwa w Chicago. 3. Wykazy aptek od 1901 do 1920 roku. W 1901 r. były 43 polskie apteki, a w 1920 r. 73. 4. Polskie apteki w polskich parafiach. 5. Aptekarze w USA (bez Chicago) w 1. tomie nazwiska od A do J. 6. Aptekarze w USA, litery K-Z, 409 biogramów. 7. Dziekani Polacy szkół farmaceutycznych w USA, było ich pięciu. 8. Aptekarze polscy w poszczególnych stanach, uwzględniono oczywiście niektóre stany i miasta. 9. Wybitni polscy farmaceuci w New Jersey. 10. Aptekarze polscy w stanie Nowy Jork. 11. Stan Texas. 12. Aptekarze polscy w Waszyngtonie. 13. Aptekarze polscy w Wisconsin. 14. Aptekarze polscy w Pensylwanii. 15. Aptekarze polscy w polityce, urzędach, stowarzyszeniach. 16. Udział farmaceutów polskich w pracach niepodległościowych, organizacjach polonijnych i oświatowo-kulturalnych. 17. Polskie organizacje farmaceutyczne.

W Archiwum znajdują się roczniki lub poszczególne numery czasopism farmaceutycznych, w których jest mowa o polskich aptekarzach. Najlepszym źródłem było czasopismo: „Chicago Retail Druggists Association” z lat 1909-1978, którego komplet znajduje się w zbiorach. Ten oficjalny organ bardzo często pisał o polskich farmaceutach i aptekach w Chicago i innych miastach.

---

³⁰ Powstało Archiwum i Muzeum Oświaty w Orchard Lake, „Nowy Dziennik” 22(1993), nr 5757, s. 6.

Do najważniejszych czasopism należą: „American Journal of Pharmacy”, Philadelphia; „American Pharmacy”, Washington, D.C.; „Bulletin of Polish Medical Science and History”, Chicago; „NARD Notes-National Association of Retail Druggists”, Chicago³¹.

MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

Utworzenie tego działu stało się konieczne w związku ze wzmożonym zainteresowaniem biografistyką ze strony polonijnych działaczy świeckich i duchownych. Rosnących potrzeb w tym zakresie nie zaspokajał wydany przed laty polonijny słownik biograficzny ks. F. Bolka, czy wydany w 1997 r. *Who's Who in Polish America*, który stosunkowo mało zamieścił biogramów wybitnych księży. Archiwum znajdowało się w budynku nr 4 na II piętrze, w pokoju 210 i dysponowało centralną kartoteką biogramów, ułożonych alfabetycznie.

Poszczególne teczki zawierają: życiorysy, wycinki prasowe, fotografie, oryginalne dokumenty osobowe, np. świadectwa, legitymacje, odznaczenia, dokumenty awansów. Większość materiałów tego typu pochodzi bezpośrednio od ofiarodawców. Dział zawiera zarówno biogramy osób żyjących, jak i zmarłych. Archiwum gromadziło biografie artystów, dziennikarzy, lekarzy, prawników, adwokatów, nauczycieli, wojskowych, pisarzy i kongresmenów polskiego pochodzenia. Materiały spisane są głównie w językach polskim i angielskim, sporadycznie spotkać można również inne języki. Jako osobną grupę wydzielono materiały do biografii księży rektorów, księży profesorów i studentów szkół w Orchard Lake. W tej kategorii znajdują się także biogramy najbardziej zasłużonych dla szkół osób, które otrzymały najwyższe odznaczenie „Medal Fidelitas”. Wyodrębniona została też kartoteka biogramów biskupów polskiego pochodzenia oraz biogramy polonijnych redaktorów i aktorów, które pochodzą z kolekcji Artura Waldo³².

---

³¹ R. Nir, *Archiwum Farmacji Polonijnej*, „Rocznik Archiwum Polonii” 1(2003), s. 109-139.

³² *Wykaz biografii w układzie alfabetycznym*, 2005, s. 250, (mps).

ARCHIWUM I MUZEUM
LIGI KATOLICKIEJ RELIGIJNEJ POMOCY POLSCE

Archiwum i Muzeum Ligi Katolickiej zostało otwarte w maju 1999 r. i mieściło się w budynku nr 4 na III piętrze w pokojach 304 i 306. Materiały zostały przekazane przez sekretarza wykonawczego Ligi Katolickiej bpa Alfreda L. Abramowicza z Chicago, który pełnił tę funkcję przez 35 lat. Materiały przywieziono w styczniu 1999 r. z Chicago wraz z żelaznymi pułkami na archiwalia. Pokoje zostały wyremontowane i przystosowane do archiwum kosztem Ligi Katolickiej i Moderatora Ligi archidiecezji detroickiej ks. Stanisława Ulmana.

Archiwum składa się z następujących działów: 1. Zjazdy Krajowe Ligi za lata 1943-1995, liczące 50 tomów. 2. Diecezje i archidiecezje w Stanach Zjednoczonych biorące udział w działalności Ligi – liczą 79 tomów. 3. Księgi kasowe – 25 tomów. 4. Papieski Instytut Polski w Rzymie – 3 tomy. 5. Seminarium Polskie w Paryżu – 2 tomy. 6. Rzymski Ośrodek Duszpasterski – 2 tomy. 7. Korespondencja z kardynałami, m.in. Albertem Stritchem, Janem Meyerem, Janem Królem, Samuelem Codym, Stefanem Wyszyńskim, Władysławem Rubinem, Józefem Glempem obejmuje 9 tomów. 8. Biskupi amerykańscy i polscy, m.in. Stefan Woźnicki, Józef Gawlina, Alfred Abramowicz, abp Szczepan Wesoły i wielu innych, kilka tomów. 9. Korespondencja, głównie prośby o pomoc indywidualnych osób, zakonów, instytucji kościelnych i świeckich z Polski, Francji, Włoszech, Anglii, liczy 11 tomów. 10. Konstytucje, różne opracowania, druki ksiąg ze zjazdów krajowych – 18 tomów. 11. Albumy fotograficzne z 1948 r. z polskich diecezji, ilustrujące zniszczenia obiektów sakralnych – 12 tomów. 12. Archiwum podręczne od litery A do Z liczy 3 m.b.

Z eksponatów muzealnych warto wymienić 2 duże portrety olejne bpa S. Woźnickiego i bpa A. Abramowicza, kilkadziesiąt albumów fotograficznych obrazujących zjazdy krajowe, wysyłanie paczek do Polski, naczyń i szat liturgicznych, brewiarzy, albumy z różnych uroczystości jubileuszowych ks. bpa A. Abramowicza. Na ścianach zawisły dziesiątki różnych artystycznych rysunków ilustrujących działalność Ligi w ciągu 50 lat, niektóre były drukowane na łamach „Dziennika Chicagoskiego”. Mało zachowało się plakatów, które były drukowane przez różne diecezje z racji zbiórki na rzecz Ligi, urządzone każdego roku w miesiącu sierpniu³³.

---

³³ R. N i r, *Katalog Archiwum Ligi Katolickiej Religijnej Pomocy Polsce*, Orchard Lake 2006, s. 807.

ARCHIWUM KONGRESU POLONII AMERYKAŃSKIEJ
NA STAN MICHIGAN

Prezes KPA na stan Michigan Kazimierz Olejarczyk i wiceprezes Włodzimierz Żmurkiewicz w 2004 r. przekazali archiwum Kongresu Polonii Amerykańskiej do Archiwum Seminarium Polskiego w Orchard Lake. Zbiory zostały umieszczone w budynku nr 4 na II piętrze, w pokoju 210. Na zespół składają się następujące działy: 1. Roczne raporty KPA na stan Michigan za lata 1944-2004. 2. Rezolucje, odezwy, komunikaty, apele KPA na stan Michigan. 3. Obszerna korespondencja za lata 1944-2004. 4. Materiały z działalności Komitetu Obrony Imienia Polskiego i Amerykanów Polskiego Pochożenia. 5. Dokumentacja dotycząca Komitetu Dialogu Polsko-Żydowskiego KPA. 6. Materiały Komitetu Obchodów Mordu Katyńskiego za lata 1950-1980. 7. Wyodrębniony dział poświęcony 50. rocznicy Zbrodni Katyńskiej 1990 r. 8. Michigański Oddział KPA w walce o przyjęcie Polski do NATO, dokumenty z lat 1993-1995. 9. Działalność KPA wraz z World Medical Relief Inc z organizacją rządową Kongresu Stanów Zjednoczonych posiada 150 teczek za okres 1983-1989. 10. Współpraca Komisji Charytatywnej KPA z International Aid, Inc. W archiwum zachował się tylko opis 87 kontenerów z lat 1983-1987, wysłanych do Polski na ręce Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski. 11. Konferencja Polonii Wolnego Świata – Polonia 1975, zorganizowana w Waszyngtonie 7-9 listopada przez KPA i Kongres Polonii Kanadyjskiej.

Osobne materiały znajdują się w dziale „Polonia 1978 – Polonia Jutra” zorganizowanej konferencji 25-28 maja 1978 r. w Toronto przez Kongres Polonii Kanadyjskiej. Z tej okazji zorganizowano konferencję „Kościół w życiu Polonii” oraz wystawę dokumentującą dorobek pracy duchowieństwa i zakonów w Kanadzie w Credit Union św. Kazimierza w Toronto. Sympozjum i wystawa została zorganizowana przez Konferencję Polskich Męskich Zgromadzeń w Stanach Zjednoczonych i w Kanadzie.

Materiały ilustrują działalność następujących zakonów: 1. Zgromadzenie Ojców Oblatów, które prowadzi w Kanadzie dwadzieścia dwie parafie, kilka filii oraz dom rekolekcji zamkniętych w Mississauga koło Toronto. 2. Zgromadzenie Ojców Zmartwychwstańców, pracujących w Polsce, Austrii, Włoszech, Bułgarii, Kanadzie, na Bermudach, w Stanach Zjednoczonych, Brazylii, Boliwii i Ziemi Świętej, wszędzie organizując parafie, szkoły i internaty. 3. Prowincja Wniebowzięcia NMP Franciszkanów Bernardynów OFM w USA, pracują w dwunastu stanach USA, na Filipinach, w Jerozolimie i Rzymie. 4. Towarzystwo Chrystusowe dla Polonii Zagranicznej, pracuje w kilku para-

fiach w Kanadzie. 5. Księża Salwatorianie, w 1938 r. przybyli do Stanów Zjednoczonych, główne centrum to Merrillville, Indiana, zajmują się pomocą w duszpasterstwie parafialnym, wydawaniem roczników „Kalendarz Salwatora” – 27 roczników wydanych w latach 1940-1966, emitowaniem audycji radiowych w Chicago, prowadzeniem działalności kulturalno-patriotycznej. 6. Ojcowie Karmelici Bosi, ozdobili wystawę w Toronto dużym obrazem Matki Boskiej Ostrobramskiej, który potem zawisł w klasztorze Karmelitów w Munster. Klasztor został założony w 1949 r. przez pięciu karmelitów, kapelanów Polskich Sił Zbrojnych 2. Korpusu gen. W. Andersa. Polski klasztor stał się centrum polonijnych obchodów milenijnych, kopernikańskich, 200-lecia Ameryki itp. w stanie Indiana. 7. Zgromadzenie św. Michała Archaniola, zostało przyjęte do pracy w diecezji London 22 VI 1962, pracują w parafiach i szkolnictwie. 8. Zgromadzenie Sióstr Felicjanek, siostry przybyły w październiku 1937 r. do Toronto, uczą języka polskiego w parafiach ojców oblatów, prowadzą przedszkola. 9. Zgromadzenie Sióstr Urszulanek, siostry przybyły do Kanady w 1965 r., pracują w polskich parafiach w London, Windsor, Chatham. 10. Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP, pracują w Kanadzie od 1972 r.³⁴

W ciągu 30 lat z materiałów archiwalnych zgromadzonych w Orchard Lake skorzystało 30 tys. badaczy i naukowców, wpisanych w księdze korzystających ze zbiorów, w tym 70% zajmowało się poszukiwaniami genealogicznymi. W czytelnicy archiwum w budynku Arka na 2 piętrze, w pokoju nr 10 znajdował się komplet wydawnictw genealogicznych nie tylko polskich, ale również angielskich. Znakomity księgozbiór podręczny ze *Słownikiem Geograficznym* – 16 tomów. Na podstawie zbiorów napisano 10 prac habilitacyjnych, 18 doktorskich, 50 magisterskich, 75 licencjackich. Byli to naukowcy z następujących ośrodków naukowych: Detroit, Chicago, Buffalo, San Francisco, Sacramento, San Jose, Stanford, Houston, Corpus Christi, Nowego Jorku. Z Polski: Warszawa, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Zielona Góra, Rzeszów. Z innych krajów: Rzym, Paryż, Londyn, Raperswil. W 1980 r. szkoły w Orchard Lake ufundowały stypendia dla studentów seminarium historii najnowszej KUL, prowadzonego przez prof. C. Blocha, którzy przebywali na stażu archiwalnym i zbierali materiały do prac magisterskich. Kilka prac magisterskich powstało na bazie zbieranych materiałów w Orchard Lake. Archiwum i zbiory muzealne były otwarte od poniedziałku do piątku w go-

---

³⁴ R. N i r, *Archiwum Kongresu Polonii Amerykańskiej na Stan Michigan w Orchard Lake 1944-2004*, Orchard Lake 2005, s. 714; t e n ż e, *Komisja Spraw Wyznaniowych przy Zarządzie Głównym Kongresu Polonii Amerykańskiej 1968-1986*, „Rocznik Archiwum Polonii” 3(2007), s. 9-175.

dzinach 9:00-12:00 i 13:00-16:00. Dodatkowo w każdą pierwszą niedzielę miesiąca, która była tzw. Dniem Polskim, w godz. 14:00-16:00. Badaczom zagranicznym udostępniano zbiory również w godzinach wieczornych³⁵.

Archiwa i muzea w Orchard Lake stały się znane w środowiskach naukowych zajmujących się Polonią amerykańską i historią Polski, dzięki licznym publikacjom o zbiorach, wyjazdach dyrektora na międzynarodowe konferencje polonijne, dzięki współpracy z polskimi ośrodkami, ze Stałą Konferencją Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Polskie dziedzictwo narodowe w Orchard Lake, dzięki ogromnemu zrozumieniu przez kanclerza szkół, ks. inf. prof. dra Stanisława E. Milewskiego, miało warunki do rozwoju i zachowania dziedzictwa polonijnego dla przyszłych pokoleń.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- B r o Ź e k A.: Józef Swastek (10 III 1913 – 5 IX 1977), „Kwartalnik Historyczny” 85(1978), z. 4, s. 118-119.
- Czterdzieści lat pracy dla Polski i Polonii Amerykańskiej dr Włodzimierz A. Sikora przy mikrofonie, Chicago 1973, s. 40, ilustr.
- Directory of Canadian Polish and Polish American Periodical Publications. Monograph Number 15, May 1976, s. 2-20.
- G i e r a t E.: Powojenna historia harcerstwa w Stanach Zjednoczonych: ZHP w USA 1949-1989, Detroit 1990.
- Immigration History Research Center Polish American Collection, A Brief Description compiled by F. Renkiewicz, St. Paul Minnesota 1976.
- Jednodniówka Muzeum 1. Dywizji Panczernej im. Gen. S. Maczka w Orchard Lake, 2 lipca 1989.
- Jednodniówka poświęcenia Pokoju Pamiątek Armii Krajowej w Orchard Lake, Michigan, 12 listopada 1989.
- Katalog Księgozbioru, Archiwum i Muzeum Centrum 2-go Korpusu Wojska Polskiego, Orchard Lake, Michigan 2000.
- M a y n a r d J.: Pamiątki i archiwum Alojzego Mazewskiego, „Nowy Dziennik”, 15 czerwca 1990, s. 4.
- Muzeum Armii Krajowej. Polish Home Army Museum, Orchard Lake, Michigan USA. Historia i zbiory 1986-1996, tekst i zdjęcia J. Przesmycki, wydanie jubileuszowe 1998.

---

³⁵ Zob. sprawozdania z działalności Centralnego Archiwum Polonii Amerykańskiej za lata 1995-2005 zamieszczane na łamach „Rocznika Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie”, Londyn, za poszczególne lata.

- N i r R.: Archiwa, Biblioteki i Muzea Polonii w Orchard Lake, w: Materiały XV sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie 23-26.09.1993, Rzym 1994, s. 110-144.
- N i r R.: Archiwum Farmacji Polonijnej, „Rocznik Archiwum Polonii” 1(2003), s. 109-139.
- N i r R.: Archiwum Kongresu Polonii Amerykańskiej na Stan Michigan w Orchard Lake 1944-2004, Orchard Lake 2005.
- N i r R.: Arthur L. Waldo, Collection in the Polish American Archives at Orchard Lake, Michigan, „Gwiazda Polarna”, 25 października 1986, s. 5.
- N i r R.: Bibliografia selektywna historyka Polonii amerykańskiej ks. prof. Józefa Swastka (1913-1977), „Duszpasterz Polski Zagranicą” 33(1982), nr 2(143), s. 238-248.
- N i r R.: Centrum Jana Pawła II w Orchard Lake (USA) w latach 1978-2005, w: Mojemu Kościołowi wszystko! Księga jubileuszowa ku czci ks. Arcybiskupa Stanisława Nowaka Metropolity Częstochowskiego z okazji 25 rocznicy sakry biskupiej i posługi pasterskiej w Kościele częstochowskim, Częstochowa 2009, s. 457-471.
- N i r R.: Centrum 2 Korpusu w Orchard Lake Archiwum, Biblioteka i Muzeum, „Dziennik Polski” 81(1984), nr 27, 6-7 lipca, s. 11; nr 28, 13-14 lipca, s. 11.
- N i r R.: Dziesięciolecie Fundacji i Centrum 2 Korpusu w Orchard Lake 1983-1993, s. 13-21.
- N i r R.: Instytucja wielkiego znaczenia, Centralne Archiwum Polonii Amerykańskiej w Orchard Lake, „Dziennik Związkowy” 74(1981), nr 50, 13-14 marca, s. 6.
- N i r R.: Katalog Archiwum Ligi Katolickiej Religijnej Pomocy Polsce, Orchard Lake 2006.
- N i r R.: Katalog Kolekcji dr Edwarda i Lody Różańskich w Orchard Lake, t. I, Orchard Lake 1997.
- N i r R.: Komisja Spraw Wyznaniowych przy Zarządzie Głównym Kongresu Polonii Amerykańskiej 1968-1986, „Rocznik Archiwum Polonii” 3(2007), s. 9-175.
- N i r R.: Materiały źródłowe do historii polonijnych parafii w Archiwum w Orchard Lake, w: Źródła do historii Polonii, Orchard Lake 1982, s. 89-246.
- N i r R.: New Museum Opened of the Polish Alliance Museum and the A. Mazewski Collection Room, „Orchard Lake Good News” 1991, nr 50, s. 11.
- N i r R.: Otwarcie Muzeum Śpiewaków w Orchard Lake, „Tygodnik Świat Polski” 88(1992), nr 52, 25 grudnia, s. 31.
- N i r R.: Otwarcie Muzeum Weterańskiego w Orchard Lake, „Tygodnik Świat Polski” 89(1993), nr 52, 24 grudnia, s. 32.
- N i r R.: Polish American Archives at Orchard Lake receives Rev. M.J. Madaj Collection, „The Polish American” 6 (1987), nr 9, s. 5.
- N i r R.: Powojenny los byłych więźniów politycznych na emigracji, „Tygodnik Świat Polski” 89(1993), nr 17, 23 kwietnia, s. 16.
- N i r R.: Stowarzyszenie Polsko-Amerykańskich Księży, Polish American Priests Association (PAPA), w: Encyklopedia Katolicka, t. XVIII, Lublin 2013, kol. 992-993.
- N i r R.: Stulecie Polskiego Seminarium w Orchard Lake w Stanach Zjednoczonych 1885-1985, Orchard Lake 1987.
- N i r R.: Swastek Józef, w: Encyklopedia Katolicka, t. XVIII, Lublin 2013, kol. 1248-1249.
- N i r R.: Śp. Ks. prał. Artur W. Rojek (1906-1988), „Dziennik Polski” 83(1988), nr 9, 26 lutego, s. 9.
- N i r R.: The Dr Edward C. and Loda Różański Collection in the Orchard Lake Archives, „Orchard Lake Good News” 1988, nr 42, s. 15.
- N i r R.: W. Flisiński (1906-1978). Bibliograf prasy emigracyjnej i polonijnej, w: Magia sportu i słowa. Tom studiów dedykowany redaktorowi Bohdanowi Tomaszewskiemu, red. A. Dobrowolska, M. Szczerbiński, G. Wieczorek, Gorzów Wielkopolski 2008, s. 199-252.

- N i r R.: Źródła w Archiwum w Orchard Lake do historii polskich parafii w USA, „Collectanea Theologica” 51(1981), z. 4, s. 181-198.
- P i e n k o s D.: PNA: A Centennial History of the Polish National Alliance, New York 1984.
- P i e n k o s D.: „In The Ideals Of Women Is The Strength Of A Nation”: A History of the Polish Women’s Alliance of America, New York 2003.
- Polish American Periodical Publications. A Directory. Orchard Lake Center For Polish Studies and Culture. Monograph Number 7, September 1971, s. 1-9.
- Powstało Archiwum i Muzeum Oświaty w Orchard Lake, „Nowy Dziennik” 22(1993), nr 5757, s. 6.
- R a d z i ł o w s k i J.: The Eagle & The Cross. A History of the Polish Roman Catholic Union of America 1873-2000, New York 2003.
- R o g o z i ń s k i A.: Muzeum 1. Dywizji Pancерnej w Stanach Zjednoczonych, „Panceriak” 21(1989), nr 41, s. 4-17.
- R o m a ń s k a Z.: Historia Muzeum Armii Krajowej w Orchard Lake, Michigan USA, „Tygodnik Świat Polski” 88(1992), nr 8, s. 14.
- St. Mary’s of Orchard Lake Dedicates Museum Room to District IV of PSAA, „Singers’ Bulletin” 54(1993).
- S z w e j M.: Pożegnanie ks. Józefa Swastka, „Sodalis Polonia” 57(1977), nr 8, s. 193-194.
- W i e r z e w s k a E.: Otwarcie Muzeum 1. Polskiej Dywizji Pancерnej w Orchard Lake, Michigan, „Zgoda” 108(1989), nr 15, s. 12-13.
- W y r z y k o w s k i W.: Otwarcie Muzeum VI Okręgu Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce w Orchard Lake, „Gazeta” 1994, nr 1, 7-13 stycznia, s. 33.
- Ż m u r k o w i c z W.: Otwarcie i poświęcenie Muzeum Okręgu VI SWAP w Orchard Lake, „Weteran” 76(1994), nr 867, s. 21.

MASZYNOPISY W ZBIORACH AUTORA

- Alfabetyczny wykaz czasopism polonijnych w Archiwum w Orchard Lake, Orchard Lake 1990, (mps).
- Inwentarz literatury emigracyjnej w Archiwum, Kolekcja dr Edwarda Duszy, Orchard Lake 1990, (mps).
- Inwentarz wydawnictw londyńskich, Orchard Lake 1991, (mps).
- Księgozbiór podręczny Archiwum Polonii w Orchard Lake, 2005, (mps).
- List of Retrospective Polish and Polish-American Newspapers and Magazines, Orchard Lake 1991, (mps).
- Ogólne informacje o kolekcjach personalnych przekazanych do Orchard Lake 2008, s. 200, (mps).
- Ogólne informacje o zbiorach Lotników Polskich w Orchard Lake, 2000, (mps).
- Ogólny spis zbiorów filatelistycznych w Archiwum Polonii w Orchard Lake, 1992, (mps).
- Ogólny spis zbiorów numizmatycznych w Archiwum Polonii w Orchard Lake, 1995, (mps).
- On the Wings of Love. A Visit to the Orchard Lake Schools. This Video Cassette Has been from a Broadcast Quality Master, 1995, (mps).
- Spis exlibrisów i listów przekazanych przez E. Duszy do Archiwum w Orchard Lake 1989, (mps).
- Spis mikrofilmów w Archiwum Polonii w Orchard Lake, 2005, (mps).
- Spis video w Archiwum Polonii w Orchard Lake, 1995, (mps).
- Wykaz biografii w układzie alfabetycznym, 2005, s. 250, (mps).

POLISH SEMINARY ARCHIVES AT ORCHARD LAKE
IN THE YEARS 1978-2008

S u m m a r y

The Archives of the Orchard Lake Schools consists of documents from the Polish Seminary which was opened in Detroit in December 1885. These collections were enlarged as the years passed, especially when the Seminary was relocated to Orchard Lake in 1909. The main roles of this part of the Archives are as follows: a) collecting and preserving documents and photographs of the three schools which comprise the Orchard Lake Schools (SS. Cyril and Methodius Seminary, St. Mary's College and St. Mary's Preparatory School) and of its Centers (the Pope John Paul II Center, the Polish American Liturgical Center, Center for Polish Studies and Culture, and the Center for Pastoral Studies; and b) collecting biographical material about students and faculty.

The archives of American Polonia and Polonia in other countries contains a variety of material generated both here and abroad. This large collection was catalogued in four major groups: 1. Political immigration; 2. Economic immigration; 3. State by state geographical immigration; and 4. Past and present statistics of immigration. The groupings reflect the culture and history of Polonia.

Polish parishes played a very important role in the life of Polish immigrants. They were dynamic centers. Documents from Polish parishes form the largest collection in the Archives. In these documents we find jubilee books parishes; jubilee books of priests; jubilee books of parish associations. There is also a very large collection of photographs of churches, priests, schools, banquets; parish lay activities, and parish life such as processions, traditions, and organizations.

These organizations always have been very important in the life of Polonia. The Archives has many sources for the history of Polish organizations. However, we can say that the Archives has documentation of about 1000 organizations. Interest in biographies of lay and religious activists and also outstanding Polish activists led to creating a special category of biographical materials. The biography section is catalogued in alphabetical order. Another special category contains Polish bishops and priests. Polish newspapers remain a primary source for scientific research. The Archives has 2000 titles of Polish newspapers published in the United States and countries other than Poland. There are 2500 titles of newspapers published in Poland.

In the years 1978-2008 was organized the following archives, museums and libraries: The Museum of Fr. Józef Dąbrowski. This Museum contains material concerning the founder of the of the Polish Seminary, Fr. Józef Dąbrowski, rectors, professors, and students; Museum of the Polish Army Second Corps. The Archive consists of documentation of personal acts of soldiers from the Second Corps. Folders contain identity cards, letters, diplomas, distinctions, correspondence and pictures from the battlefield; Archive and Museum of the Polish Army Veterans' Association of America. The Archive owns a great number of diverse reports and minutes from sessions of the Society's directors and plenary meetings of the board of the Society of Polish Army Veterans in America; Archive and Museum of Polonia Radio and TV. Material donated during the past ten years by Polonia radio stations from Boston, Chicago, and New York. The collection of Rev. Msgr. A. Rojek consists mostly of recordings of the TV program „Winds from Poland”; Archive, Library, and Museum of the First Polish Armored Division. The Museum consists of sections: I Polish Tank Division, the Voluntary Polish Army in Canada, and Women Soldiers AK. Each section has its own archive, library, and collection; Archive, Library, and Museum of the Polish Home Army AK. It contains a serious collection

of original documents, printing, maps, and pictures; Archive, Library, and Museum of the Polish Air Force. This collection is composed of reports and minutes of air force groups. Personal folders are filled with identification cards, photographs, and various documents; Museum of the Singers Alliance of America-Circuit 4. The material pertains to three choirs, which exist in the Detroit area: Choir Lutnia, Choir Filaret, and Choir Polonez; Museum of the Polish National Alliance. This Museum contains the entire collection of A. Mazewski, a long-time chairman of the Polish American Congress, and the Polish National Alliance; Dr. Loda and Edward C. Różański Collection. This collection contains documents and materials concerning the Różański family, the Polish National Alliance, the Polish American Congress, trade union publications; Museum of the Polish Association of Former Prisoners of German and Soviet Concentration Camps. The archive contains documents of actions that were undertaken by the Association in order to help all former prisoners of German and Soviet camps gain legal status; Archive and Museum of the Catholic League for Religious Assistance to Poland. Bishop A. Abramowicz from Chicago, served as executive director of the League for many years, and it is evident by the massive amount of materials, photographs, illustrations and file cabinets of records he donated for this collection.

The Polish American Archives of the Orchard Lake Schools serves a humble role as a research center for the studies of Polonia. It serves for Polonia as an American Poland. It is an historical heritage of Polonia.

Key words: Polish-American cultural heritage in Orchard Lake: archives, libraries, and museums Polonia.